

Nyugatplusz X. ³

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: **KONYÁRI JÁNOS** • ARCULAT: KOVÁCS GÁBOR

újnyugat

IRODALMI KÖR

2010
2021

KISTELEKI DÓRA
illusztrációja

VARGA IMRE

Duna-part, január

Csoszog-s-dúdolva
babakocsit tol reggel
egy lány a hóban.

a, dans tous les
ples, particuliere-
ensée. Il y a près
a droit un petit

réduits à le
se dilater d
Ce sont
l'observ

Ára: 1500 Ft
21001

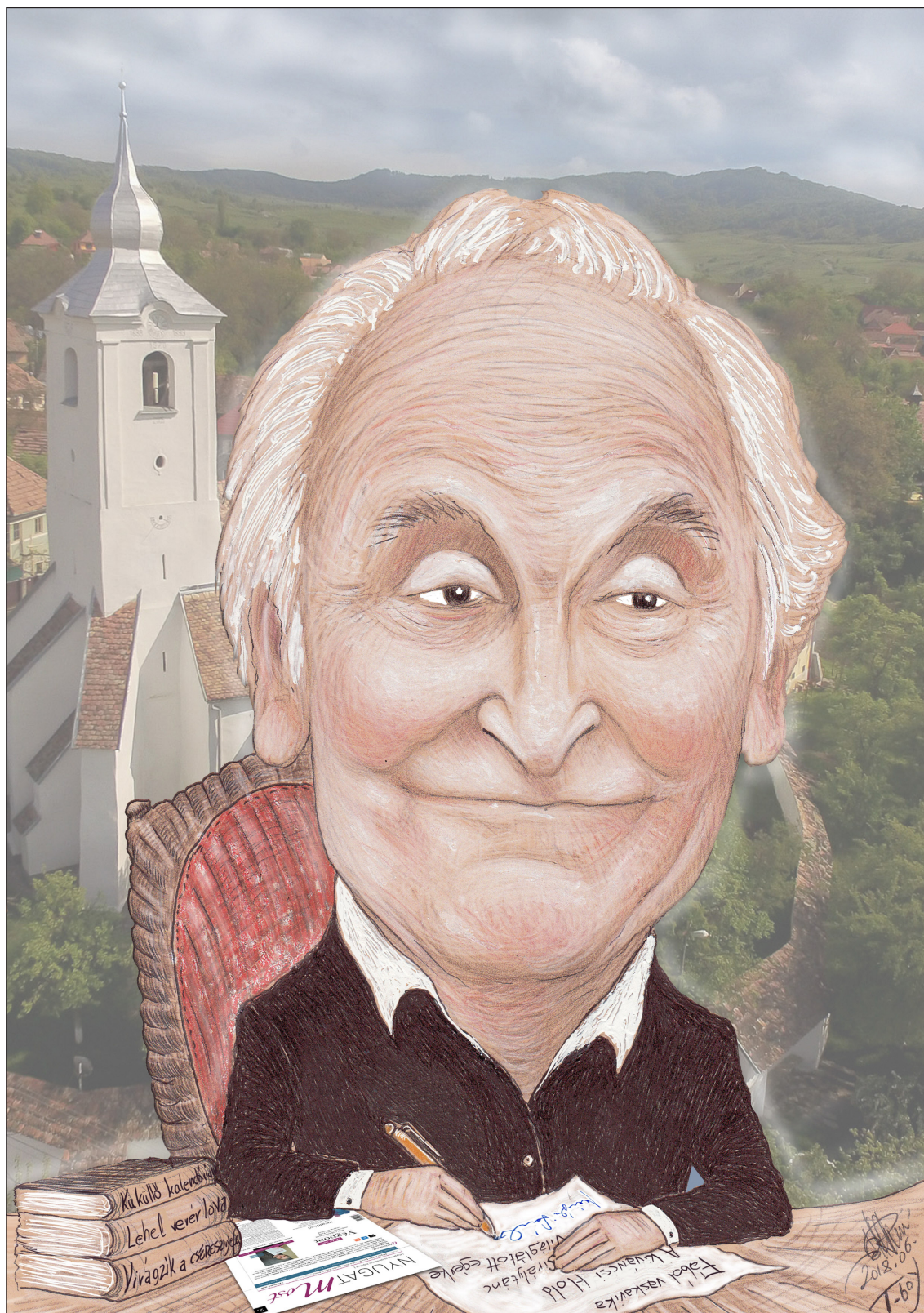

9 772064 245802

újnyugat
IRODALMI KÖR

Nyugatplusz X. (2010-2021)

X.
3

GAÁL TIBOR T-BOY: In memoriam Kányádi Sándor (1929-2018)

EZERJÓ

táviat (Schwalm Zoltán)
In memoriam Pilinszky János (Fellinger Károly)
Művészetfilozófia (Szauer Ágoston)
San Remo-i reggel (Kálloy Molnár Péter)
Déli szonett (B. Mihály Csilla)
a földi mezőben (Debrecezy György)
Sípdal (Antal László)
a fűzfa lombja alatt (Bolemant László)
Főtér (Szauer Ágoston)
Valami titkos / A visszatérés (Petőcz András)

MÉSEBESZÉD

Tesla a Városligetben (Köves István)
Hideg szonett (Bozók Ferenc)
Aki csak hallgat (Kontra Ferenc)

ESSZÉ

Babits költészete – ma (Sipos Lajos)
Zoboralja: „a madárfiókát vissza kell tenni a fészekbe”
„Él é a síron túl vagy nem az emberi lélek?” (Bozók Ferenc)

KILÁTÓ

Encounter in the black hole (Bíró József)
Első tavaszi séta / Szerelmesvers (Alžběta Stančáková)
A Nyugat Plusz vendégei: Artur Tajber, Anna Boschi Cermasi,
Zilahi Nono, Serge Luigetti, Giovanni Fontana

ÁRNY-JÁTÉK

Kölykök a hátsó udvarból (Molnár József)
Jegypénztár (Filip Tamás)
Ismerkedés a halállal (Vörös István)
2020 (Horváth Gábor Miklós)
Egy helyben (Fellinger Károly)
Gyászoló Ábrahám / Álmaim (Kéring Gábor)
Karantén (Spányik Miklós)
Szövegség (Horváth Margit)

VADNYUGAT

Lépcsősor (Draskóczy Ágnes)
Wéshelyzet / Virrad (Z. Németh István)

- 4 költözés 2 (Horváth Gábor Miklós)
? (Lárai Eszter)
Piszkozat (B. Mihály Csilla)
Nem értem (Benkő Vivien Cher)
Parázssal megtömött (Balajthy Ferenc)
Totem (Varga Imre)
Az olvasásról (Vörös István)
Iskola (Filip Tamás)
Az elmaradt Majális (Schwalm Zoltán)
Szétszórt részletek (Csontos Márta)
Genesis (Zalán Tibor)
- 8 akácós úton végigmennek (Debrecezy György)
Maximum habcsók (Szabó Zoltán Attila)
Az olajsejk álma (Hekl Krisztina)
- 12 **MANÉZS** 45
Játék és eszme (Farkas Gábor)
Érzet (Zalán Tibor)
Festmény (Róczai György)
Határon ácsorogva (Győri Orsolya)
- 24 Visszhang – Borges: Labirintus című versére (Molnár József)
Milyen jó (Vörös István)
Só és Fény (Szűgyi Zoltán)
Csorba bögre (Lencsés Károly)
Meglépetés a Zöld Macsekban (Szappanos Gábor)
- 32 Krúdynak igaza volt, (Hekl Krisztina)
Ahorita... (Csontos Márta)
Festménymustra – otthon (Agócs Sándor)
Suttogj még (Hegyí Botos Attila)
Vagy! (Tar Károly)
A csend (Bíró Kinga)
- LÁTÓTÉR** 54
Viccelni jó! (Cserhalmi Imre)
35 A fölöttes Te ideje – részletek (Tózsér Árpád)
A piros almának nézett hős (Hodossy Gyula)
A várakozó hóhér (Lukács Sándor)

Nyugatplusz X³. A Nyugat Plusz független szépirodalmi folyóirat egy évtizede /2010–2021/

Fővédnök: Konyári János 1951–2017

Alapító-főszerkesztő: Szabó Zoltán Attila

Alapító-lapigazgató: Raffai Ferenc

Művészeti vezető: Kovács Gábor

Olvasószerkesztő: Spangel Péter

Grafika: Kisteleki Dóra

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Petőcz András (elnök), Bolemant László,
Kálloy Molnár Péter
Külön köszönet Miske Emőnek és
Gulyás Györgynek.

Szerkesztőségi e-mail (írásművek
küldése): happycaroffice@gmail.com

Szerkesztőségi e-mail:
nyugatplusz2012@gmail.com

Felelős kiadó: EREF Hírugynökségi,
Szolgáltatót és Kereskedelmi Betéti
Társaság (1103 Budapest, Noszlopy
utca 52. 1/3.)

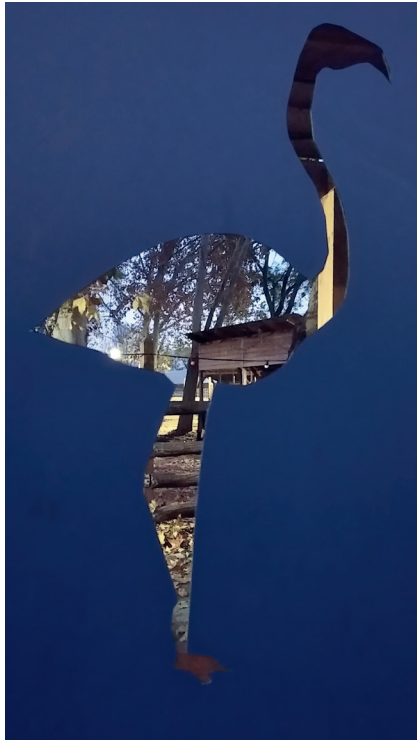
Kapcsolat: ereft@gmail.com
**A Nyugat Ma első száma 2010.
október 23-án jelent meg.**
© Szabó Zoltán Attila

HU ISSN 2064-2458

Nyomdai munkák: Tama Solutions Kft.
A nyomdába adás időpontja: 2020. július 6.
Terjesztés: Lapker Zrt. (1097 Budapest,
Táblás u. 32.), KELLO Könyvtárellátó
Nonprofit Kft.

Kiemelt terjesztési pontok: Lapker Zrt.
országos hálózata, Írók Boltja,
Molnár-C. Pál Múterem-Múzeum
**Előfizetéssel és terjesztéssel
kapcsolatos egyéb információ:**
nyugatplusz2012@gmail.com

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatóak. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

SCHWALM ZOLTÁN: távlat

FELLINGER KÁROLY

In memoriam Pilinszky János

Jövöm egy
 hosszú, sötét alagút,
 de a végén
 már ott pislákol
 a múlt.

SZAUER ÁGOSTON

Művészetfilozófia

Sok lesz a képhez egy világ;
 ég, föld egyformán van jelen.
 Az alkotás egy részt kívág —
 a keret legyen jó helyen.

BOLYHOS
 PÁLINKA

Minden cseppjében gyümölcs

www.bolyhos.hu

KÁLLOY MOLNÁR PÉTER

San Remo-i reggel

(az utolsó Covid-mentes szilveszter másnapján)

tenger a távolban,
erőt gyűjt a reggel,
minden kukát átvizsgál
egy CACIB-győztes szetter,
ordít a sirály,
hogy félelmét mindenki hallja,
bömböl a busz,
hogy mért nem hagyták alva?
péksütit hoztak,
helyén a koldus is,
elindult a nap
egy eldobott szeméttel.
a sakkfigurák a téren
csak egymásra várva.
még fenn a hold is, a nap is,
életre, halálra

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

B. MIHÁLY CSILLA

Délszaki szonett

Körbekerít ez a táj, felemás benyomásokat ébreszt,
illatok, íz, aromák dús keveréke alatt
reggeli víg kikötők hangzavarára dagad;
míg szaporán kupicákba kitölti a nép a tömény szeszt.

Délszaki szél fütyörész hevenyészve a locska haboknak.
Minden olyan koravén. És kicsi, mint a makett.
Hajkoronámnak erős, tengerihal-szaga lett.
Messze, a föld peremén feketén ladikok kavarnak.

Orchideák feje lóg, papaját eszik állva a sétány,
szörfösöket hoz a víz, a habokba esik bele néhány,
sziklatövén buja dalt dúdol egy árva szirén.

Hullamerevre feszítve az ég, beszakítja egy árbóc,
leng a vitorlakötél, vihar érkezik, intene pár kóc:
nézd, a világ szövetén villog a fároszi fény.

**DEBRECZENY
GYÖRGY**

a földi mezőben

alul a földi mezőben
fehérrel szegélyezett kerék
az elefánt hátán
három lángoló drágakő

a díszes edényben
édes illatú füstölő izzik
fölötte füst tekereg
virágzó fán ül két fehér madár

a trónt vörös lepel borítja
pajzs páncél és lángoló kard
a képen
alul vagyunk a földi mezőben

ANTAL LÁSZLÓ

Sípdal

Ott a fűzfa titkon tudja,
Megálmodta, nem felejtí,
Kedves ága is megsúgja:
Sípnak valót melyik rejti, –

És, ha arra vezet útja,
Kinek szíve sípért dobban,
Fény csak azon ágon lobban: --
Azt az egyet lejjebb ejti.

BOLEMANT LÁSZLÓ fotográfiája

BOLEMANT LÁSZLÓ

a fűzfa lombja alatt

„azt az egyet lejjebb ejti” (Antal László)

egymáshoz simuló, összeakadó-fonódó
égbeszökő fűszálak és sűrű,
meredeken zuhanó fűzfaágak szövetében járok.

arcomból a szél könnyedén kifúj egy fűszálfonatot.
fűzfavesszőből sodort kötelet dobok le
a szomorúfűz függönyébe,
ágai hajladoznak ebben a szélben,
végtelen kiterjedésük összeér a kút alján csapkodó
kötelemmel, és egymásba keveredve
tovább nőnek a vízben,
hajszálgyökereikkel áttörnek az agyagos kavicsba,
majd a sziklába, a Föld kellős közepébe.

A fűzfa törzsével, ágaival feltör és visszahajol,
összenő a fűszálakkal, meg sem áll a középpontig,
és megvonja a Föld sugarát.

SZAUER ÁGOSTON

Főtér

Vihar. Egy ajtót tágra nyit,
a kémény kürtje bóg.
Fegyelmezetten várnak itt
a márvány vízköpők.

PETŐCZ ANDRÁS

Valami titkos

(szerető mondja szeretőnek)

Hova is menekülök, amikor.
Mit is akarok, amikor.
Nem tudom, nem tudom.

Valami odalök a lábaidhoz.
Valami akarát, ami bennem.
Nagy-nagy szaladásban.

Érintem az arcod, mert te.
Szemedet nézem, mert te.
Minden fontos, ami.

Menekülök, ezért hozzád.
Anyáöl meleget, ami vagy.
Fölébed sátrat borítok.

Távlatot akarok, ami te.
Hátrahagyom, ami van.
Talán csak ennyi.

És milyen sok ez a csak.
Valami titkos menedék.
Ami épp mi vagyunk.

Amikor hozzád – menekülök.
Amikor téged – menedék akkor.
Valami tudás – itt, valahol.

PETŐCZ ANDRÁS

A visszatérés

*Ha majd a macska visszatér, csapzottan,
némán és megtépázottan. Ha visszatér.*

A költő egyedül van, magányos a költő,
furcsa is lenne, ha nem lenne magányos,
sovány és beteg, ha nem haldokolna.

A macska végtelen utakra távozott, aggódik is
a költő, hogy valami utcasarkon, vagy valami
autó kerekei alatt végzi be távoli kalandjait.

*Ha egyszer a macska visszatérne, csapzottan,
némán és megtépázottan. Ha egyszer visszatérne.*

Nem tudhatunk semmit a macskáról. Szabadabb
talán, mint korábban volt, amikor a költő lakása
volt csupán a birodalma, és azt hitte végtelen világnak.

A költő tehát szabadnak hiszi a macskát. Nem
tudja, mennyi rabságot és bizonytalanságot él
meg a macska, mert nincs már vele a költő.

*Ha mégis visszatérne a macska, csapzottan,
némán és megtépázottan. Ha mégis, ha mégis.*

A város vasútállomása felett, ahol a költő élt
a macskájával, végtelen ideje egy füstcsík lebeg,
mozdulatlanul, miként a kényelmes idő.

A költő ül egy teraszon, valami karosszékben, és
tudja, hogy nem megy el senki, és nem jön vissza
senki, merthogy soha, semmi sem változik.

*Talán, ha majd a macska visszatér, csapzottan,
némán és megtépázottan. Talán, ha visszatér.*

KÖVES ISTVÁN

Tesla a Városligetben

J.-Sz. Veronika festményéhez, szeretettel

Két férfi ágál a fénypárás pesti síkon.
A vékonyabb egyenes tórbotjával
fura ábrát karistol lába előtt a földbe,
fekete fejével messziről nézve felkiáltójel
a facsometék zöld ligetében.

Büszkén feszít ott Nikola Tesla, hogy kigondolta,
a korabeli Pesten cseperedő gyáripart csak azzal,
és úgy növelheti igazán versenyképessé, európaivá,
ha az akkordban termelő gépek fénylő acélkerekeit,
a munkatermek csattogó, ziháló transzmissziós szíjait
gőz helyett a kezéhez szelídített áram erejével hajtja meg.
Barátja, akinek erről most magyaráz, nem sokat ért az egészből,
mert annak figyelmét az köti le, hogy az úton siető lányka közelg.

A fény balról súrolja a tájat, a lány árnyéka előreszalad.

Nagymamám, a legkisebb Schmier-lány, a kertvárosi
epitethon ornans szerint: a Világszép Margit odaérve,
megtorpan a fiúk előtt, nézi a földön a kusza rajzot,
„Csak nem valami csillagkép-ábra” – kérdezi szendén,
s piciny cipellőjével súrolja a kavicsokat,
közben fölnéz a bajszos feketére, nézi, nézi, belefeketedve,
„először azt gondoltam, ugróiskola” – folytatja,
a fiúk meg csak állnak kukán, mint akiket rajtakaptak,
végül csak megszólal Nikola Tesla, torkát köszörülve:
„oh nem, kisasszony, ez kapcsolási rajz, elektromos”,
Margit meg ráejti kesztyűs kacsóját a fiú karjára,
úgy bámulja közléről a bajszos száját, ahonnan a hang jó felé,
s ettől a fiú fölbátorodik, tenorosan buggyan belőle a szó,
árad a bölcsesség: vektorok, áram, hullám, indukció,
s fonódik helyben oly szép, meseszép szerelem köztük,
pillanatszülte szerelem, reménnyel és kacagással,
hisz a fiú szeme kerek, mélyen ülő, kéklőn fekete,
hisz a leányé mandula, barna, sárgával cirnos,
csak nézik egymást, s közben csiklandva türemkedik
torkukra a sok romantikás oh!, meg ah!

Szó szót követ, s végre Tesla kimondja:
 „Lehetne..., hogy holnap ilyen idő tájt... ismét...”,
 pedig hát zsebében akkor ott lapul már a tikkett,
 egy lomha óceánjáró kátrányszagú kabinja várja,
 „Talán esetleg, lehetséges” – skálázza kacéran Margit,
 s válla fölött visszaintegetve tovasiet a járdán.
 Daloló kedve a családi vacsoráig kitart, keringve terít,
 még az asztal fölött is a pajzán cselédnótát dúdolja,
 míg meg nem kapja a zord atyai szentenciát:
 „Ez a lány megint csak a jelenben él, nem gondol a jövőre!”
 „Papuska! A jövő a váltóáram meghajtású motoroké!”
 replikáz, s megvillantva Amerikába készülő mosolyának
 kacérka ívét, hozzáteszi: „oké?”

De végül aztán csak Tesla utazik, Margit marad,
 meg a mindig számolatlan múltó, párálló magyar idő.

BOZÓK FERENC

Hideg szonett

Kiáltanék! Ki hallja? Senki sincs?
 A reggel és az est sötét szurok,
 a nappal szürke, vagy fehér burok,
 szivacsbelébe gyűr, kiútja nincs.

A február nehéz, hideg bilincs.
 Taszít, de vonz. Miféle mágnes ez?
 A télutó magába mágnesez.
 Kívül retesz, belülről nincs kilincs.

De nem baj ez! – tűnődve gondolom,
 magányomat magamra gombolom.
 Nem is hiányzik most a társ, a tett.

Reám szakadt a tél, mint háztetőre,
 s amíg magam ki nem jövök belőle,
 kijön belőle pár hideg szonett.

KONTRA FERENC

Aki csak hallgat

Aki csak hallgat, már töksüket. A város először hajdani nyelvi tarkaságát ölte ki magából, aztán átfordult saját korlátján a hallhatatlan semmibe. Minden ember, minden szó a maga hangján önként hull le csendben, ahogyan sorban az ágakról a hersenő levelek, csakhogy amiről szó van, azok nem évszakok, nem hangszerekre íródtak. Nem is hallja, aki csak hallgat.

Másfél szobás lakás szemben, az egyetlen erkély, ahol sosem trónolt virág. Csak ott, a negyediken nem égett a lámpa ma este. Különben fel sem tűnt volna, hogy az idő lassan farkasok órájára jár. Talán egyedül élt, és most nincs, aki virasszon felette. A hold a lyuk a sátorlapon. Éghetne pedig gyertya is a névtelenért, akit senki sem ismert. Csak érkezni látták sáros bakancsát. Kikeresem a számítógép memóriájából a templomi orgonazenével indító rekviemet, mert milyen zenét is választhatnék hozzá. Abban az évben született, amikor a dal, kierősítem az emlékére az I Go Awayt, a kedvenc magyar rockzenekarom a slágerlistán szerepelt ezzel a lemezzel, amikor kint voltam Londonban: Ω, az utolsó betű, az utolsó nap, mielőtt mennék.

Délután lementem a ház elé a parkba a zöldéseshez, válogattam a salátából, az egyikbe véletlenszerűen belenyúltam, hogy kiemeljem a ládából, de hirtelen, ösztönös mozdulattal visszarántottam a kezem, amikor az ujjam egy meztelen csigához ért. Elment a kedvem tőle, hogy zöldsalátát egyek. Inkább karfiolt tettem a nejlonzacskóba, és nézelődtem tovább, mit vehetnék az ebédhez. Ekkor puffant valami néhány méternyire. Mint egy labda, úgy szólt, mint amikor a parkolóban egy motorháztetőre rúgják a gyerekek. Mint egy tétel végén a tampa gong.

Mellettem a zöldéses bolt elárúsítónője a szájához kapta szélben cserzett a kezét, mintha egy sikolyt akarna magába fojtani, egy fals hangot a sültgagyma szagú hétköznapi nagyáriájában. Csak nem tettek megint kárt valamelyik kocsiban? Aztán kidüldelt a szeme, nem is jött

ki hang a torkán, a látványtól inkább megnémult. De akkor valami másról lehet szó, mert egy labda azért még pattog, majd gurul tovább, vissza lehet passzolni. Kisvártatva mondta, hogy bárcsak ne látta volna,

mert örökké emlékezik majd a zuhanásra, és ugyanúgy szédülés fogja el, ha arra néz, ha becsukja a szemét. Közben a tömbházak ablakiban és erkélyein körös-körül döbrent arcok tűntek fel. Mintha az operában lennénk, csak éppen nem a fantom lengeti a csillárt, hanem a nap lóbálja baljós fényét felettünk. Hogyan érezhetek rá pillanatok alatt, hogy a hang mégsem egy labdától származott? Esetleg több szemtanúja is akadt az esetnek. Még mindig nem akartam, vagy tudat alatt talán valami rémületes látványtól tartva vonakodtam a puffanás irányába nézni, utána fordulni a régen elillant visszhangnak. Mert egy hang attól lesz drámai, ha a megfelelő helyre kerül, legyen péntek reggel vagy egy légia közepe.

Hangosan kiabáltak és mutogattak egymásnak az udvaron, hogy onnan, a negyedikről ugrott le. Tettem egy lépést felé. Láttam, hogy kifehéredett szája puhán és lassan tátog, kerek Ω-kat formázva levegő után kapkod, vagy csak az utolsó dallamhoz ért. Elképzeltem, ha esetleg tudatánál volt, akkor segítséget kérhetett, de az eszmélet sokkal szebb kifejezés. Mert nem lehetett annál nagyobbat csalódnai, mint amikor rájött, hogy még mindig él. Még mindig tart, ami elől menekült. Végtagjait képtelen volt ugyan mozdítani, de néha rándult valamelyik ujjá, nem is úgy, mint a ravaszon, csak mintha parányi áram futna ki menekülve, mert odabent már nem lehet maradni. Öltözékén látszott, hogy felkészült erre, fényes nappal legyen, lábbe-

li nélkül, fehér pólóban, terepszínű nadrágban, amilyent a tartalékos katonák hordtak hosszú éveken át. Semmi vér vagy torzulás. Mozdulatlanul feküdt hanyatt a fűben, az egyik lába vettődött csak oldalra átlósan, kicsavarodva. Senki sem mert hozzányúlni, talán ilyenkor nem is szabad. Rendkívüli állapot volt, gyülekezési tilalom.

Húsz percig feküdt így, mire megérkeztek szirénázva a zöld ruhás mentősök. Az erkélyről időnként kitekintve néztem én is a fejleményeket. Eltelt fél óra. Persze, csak addig kellett, aztán jött a diliház, pók szőtte hálóját a fejben. Pénzt sehonnan. Tele lett a város ilyen puffanásokkal. Ki tudja megmondani, mikor, kiből és mi tör elő? Minden mondatra ismétlődő kánon jött, az udvaron gyarapodó tömeg szociográfiai kórossá alakult, előttük feszengve állt a két rendőr, akiket kirendeltek ügyelni a mentősök helyére. Rendkívüli állapot volt, mint ahogyan ebben az országban másfél évtizede folyamatosan. Akik körülállták és bámulták a férfit, nem miatyánkoztak, hanem csendben káromkodtak. „Ez egy ilyen ország”, mondja a malterhordó munkás, hogy mindenki megértse, köpött egyet, szerinte ez a tömör imádság illet a látványhoz. Mésztől kifehéredett zubbonyába törölte bütykös kezét. Eltelt megint fél óra. Jött egy másik vijjogó autó, egy nyakkendő s úr és egy fényképész szállt ki. Tették a dolgukat, ekkor került a halott a fekete fóliaszákba.

Ahogy nézem a sötétben maradt ablakot szemben, lelkiismeret-furdalásom támad, ahogy talán több lakónak sem megy ki a fejéből, hogy ott feküdt élettelenül a tűző napon, a kíváncsi tekinteteknek kiszolgáltatva, ráadásul a gyerekek szeme láttára is. Megszokták, egy egész generáció nőtt fel harctéren pótkocsira dobált vagy a városban szétbombázott emberi maradványok látványa előtt. Nem szokták ilyenkor kegyeletből letakarni valamivel? Előkerítettem a szekrényből egy régi esőkabátot, hogy lemegek vele, de aztán megtorpantam. Hiszen már egy órája hever ott, elkéstem vele. És most a fekete ablak előtt állva gyávaságnak tartom. Mert a részvét sohasem késő. Ha nekem eszembe jutott, miért nem tettem meg? Legalább felerősí-

tem, betakarom ezzel a zenével. Kitárom az ablakot. Fekete semmi fekszik ott a tér képén.

*I go away
I don't want to stay
Only you I told
I will start today.
I go quite awhile
till I find wonder high
for I won't have to cry.*

Innen most menni kell. A zene is lendít a fülben egy életen át. A részvétlenség ridegsége kifehéredett ebben a városban, mint a gerlek tolla a lágyított urániumtöltetektől. Nincs kedvem kivárni a pirkadást. Csak körbejár a fejemben, miközben nézem a teliholdat formázó betűt, ami befejezi lassan az éjszakát, és tudom előre, csak akkor alszom el, ha betakar a szürkület, és eljön értem, mint egy dallam, farkasok óráján egy altató magával visz.

Szétnézek végül, mit tettek ezzel a várossal? Emeletráépítések. Emelők a tetőkön. Süllyednek a léptek. Embereket látni magányos odúba bújva apró panellakásokban. Légy nyugodt, mindjárt csönd lesz. Aki semmivel sem tud most azonosulni, magára marad, ehhez a magányhoz volt ideje hozzászokni. Minek örülne? Nagyon szívósnak kellett itt lennie állatnak, növénynek.

Az avokádó már nagyra nőtt, lassan elnyomja a cserépbent a kávécserejét. Pedig az avokádó nem szép növény, leginkább a karós babra hasonlít, virágzás előtt. Bár ki tudja, lehet, hogy még egyszer váratlanul valóban ezüstvirágot nevel. Mint a kaktuszok a teraszon. Amíg a virágágyások agyonnemesített díszei nőttek körülöttük, meg se moccantak, magukba gömbölyödtek, akár a sértett sünök, nem növekedtek, léttelenül várokoztak, engem csak a nosztalgia kötött hozzájuk, mert otthonról hoztam őket, ez volt az egyetlen megfogható, élő test, amely éppen a jelenlétével tartotta a kapcsolatot mindazzal, amit odahagytam. Mert aki egyszer elköltözik valahonnan, az odahagy. Embereket és tárgyakat, és leginkább úgy érzi közben, a szeretetet hagyta oda, amely így megkövesedve, begubózva vágyakozik, az ismeretlenből épít a szívében katedrális.

SIPOS LAJOS

A Nyugat Most 2012. márciusi (I/1) számában közölte Sipo Lajos, Professor emeritus, kritikus, szerkesztő, egyetemi tanár, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tiszteletbeli elnöke Babits Mihályról szóló esszéjét. A Nyugat Plusz, X/3. ünnepi kiadványban most újra közzé tesszük az Újnyugat Irodalmi Kör és lapunk történetében kiemelkedő jelentőségű írást. Sipo Lajos kutatási területe: a XX. század első felének magyar irodalma, különös tekintettel a Nyugat folyóirat történetére; Babits Mihály műveinek kritikai kiadása, valamint a határon túli magyar irodalom (Országos Doktori Tanács).

Babits költészete – ma

Érdekes kettősség tapasztalható ma a Babits-recepcióban.

A költők, nagyon kevés kivétellel, tőle való parafrázisokkal, átiratokkal, rájátszásokkal, intarziával, intertextuális kapcsolatokkal, vendégszövegekkel, versbeszédének egy-egy jellegzetes fordulataival idézik életművét. Orbán Ottó, Petri György, Kovács András Ferenc, Bodor Béla, a *Mozgófénykép* ritmusára rájátszó Varró Dániel, a Háy János drámaszövegében elhelyezett Babits-evokáció, a *Herner Ferike* falujában feltűnő útkaparó dialógusa, vagy Báthori Csaba könyve *A lírikus 123* epilógja, legutóbb pedig Farkas Árpád, Szócs Géza, Vass Tibor, Kiss Benedek, Tamás Menyhért, Zalán Tibor, Kornis Mihály, Tóth Krisztina és Juhász Ferenc idézte emlékét. Az utóbbi 2011-ben az Irodalomismeret 4. számában, előtte pedig 2008-ban, születésének 125. évfordulóján *Babits! Babits!* című versprózájában szolt róla. A megújított emlékház megnyitóján ezt mondta: „[...] már tizenkét éves koromtól Babits Mihály szellemének és erkölcsi szigorának mágneses terében éltem, a Szent Gravitációban, működésének szépsége, gyötrelme, győzelme, kínja, jajgatása és imája magára szívta, ráragasztotta lételemet dicsőséges szellemtarajára. Minden könyvét olvastam: regényeit, novelláit, verseit,

esszéit, tanulmányait, irodalomtörténetét, kritikáit, lepke-szárnytöve-mézcsozóppédes önvalóságait. Ő aranyozta be Dantéval agyamat. Az ő fényes, oltáriszentség-tiszta, fehér liliumkehely-szép, édes, édes, édes mustostök-illatú, fölívágott torokvér-bugyogású, az ólomgömb sugárzástól kopasz vigyor-csillagú költészete és művészete volt iránytűje ifjú szívemnek.”¹

A professzionális olvasók közül azonban sokan elhúzódnak látszanak tőle. Miért? Talán azért, mert úgy gondolják, hogy a posztmodern szövegirodalom felől olvasva kevésbé értelmezhető etikai esztéticizmusa? Vagy azért, mert a szerzőre és az életműre halmozott korábbi tévedéseket, ferdítéseket, félreolvasásokat nem akarják feledni? Vagy talán azért, mert nem olvassák újra meg újra műveit, mint ahogyan ezt Juhász Ferenc teszi?

A folyamatos mérlegelés és az újraolvasás új impulzusokat adna talán a professzionális olvasók egy részének is.

Jól példázzák a recepció-hullámmást világirodalmi példák is. Az 1616-ban elhunyt Shakespeare-t a következő században Angliában elfelejtették, a század végén kellett újra felfedezni. A nagy angol a németeknél másodrendű „francia álklasszikusokkal és utánzóikkal volt kénytelen versenyezni”; a franciáknál, ahol a formahű-

1 Engem nem tudtak eloltani. Tisztelet Babits Mihály születésének 125. évfordulóján, szerk. SZÉKELY SZ. Magdolna, Szekszárd, Illyés Gyula Megyei Könyvtár, 2009, 29-30.

fordítás verstani okokból sem volt lehetséges, Voltaire-ig csak alig vettek tudomást róla.²

A recepció-hullámzás szakaszait jól példázhatja Babits költészetének sorsa is.

Egyszerre indult a pályája Adyval, Kosztolányival, Füst Milánnal, Tóth Árpáddal, Juhász Gyulával, Balázs Bélával, aki az Eötvös Kollégiumban együtt lakott Kodály Zoltánnal és neki ajánlotta 1911-ben első kötetét, A vándor énekel című versgyűjteményt, meg Bresztovszky Ernővel és György Oszkárral. György Oszkár Verlaine-t olvasott, és az ő dekadens-melankolikus verseit tekintette mintának³. Bresztovszky Ernő, az *Internacionálé* későbbi fordítója, azt kívánta, minden alkotás legyen szociális tett. Balázs Béla a népköltészeti hagyomány archaikus rétegéhez nyúlt vissza. Juhász Gyula csak önmagára hallgató költészete a régi és az új együttes jelenlétét ígérte. Tóth Árpád lírája egyszerre volt klasszikus, romantikus és dekadens⁴. Füst Milán fiktív létlírája szakított a lírai önreprezentáció impresszionista modelljével⁵. Kosztolányi a nyelvben és a versben a játékosságot érezte fontosnak, versbeszéde a beszélt nyelv oldottságához állt közel. Ady nem csak a többieket megelőző 1906-os kötet megjelenés, az *Új versek* radikálisan új nyelvi formációi, az újságcikkeiben és kritikáiban már korábban kiérlelt esztétikája tette a magyar késő modernitás emblemikus alakjává, hanem a versek mélyrétegeiben tetten érhető ember-, társadalom- és nemzetszemléletének újszerűsége is. Mindezek ugyanakkor elfedték a poétikai tény, azt, hogy Ady valójában szubjektív költő, akárcsak a romantikusok, a lírai én verseiben sokszor azonos, vagy közel áll a biografikus énhez, alkotásaiban a lírai én különböző versszituációkban szól, felnagyítva önmaga személyiségét.

Babits 1908-ban és 1909-ben *A Holnap* antológiában, majd az 1909-es *Levelek Iris koszorújára*

ból című kötetében és az 1911-es *Herceg, hátha megjön a tél is!* című második könyvében Adyhoz mérhető, nem olyan harsány, de továbbható költészettani fordulatot valósított meg a magyar irodalomban. Nem a lírai én közvetlen reprezentációja jelent meg verseiben. Az első kötet 1914-es második kiadásában a belső hangsúlyok felerősítésével, kurzivált szedéssel felajánlott a mindenkori olvasójának egy befogadási módot. Versteremtő és kötetalkotó metódusát jól mutatja az alábbi három vers sorsa. A legelső az 1904-es, négysoros alkaioszi strófában írt *In Horatium*. Ezt az alkotást a költő 1906-ban bemásolta egy könyvbe, melyet az utókor – az előzőkre ragasztott kép után – *Angyalos* könyvnek nevez. Ebben az első három sor és negyedik sor első szava („Gyűlöllek: távol légy alacsony tömeg!/ Ne rezzents nyelvet! hadd dalolok soha/ nem hallott verseket ma, múzsák/ papja [...]”) idézőjelben van, hiszen a szöveg *Horatius Ad chorum virginum et pueros*, azaz *A mértékletesség dicsérete* című verséből való. 1908-ban, *A Holnap* antológiában még mindig négysorosra tördelt szakaszokban, de idézőjel nélkül olvasható a vers egy mottóval ugyanebből a műből: „Carmina non prius audita” („[...] soha nem hallott dal”). Az 1909-es verseskötetben folyamatos a vers tördelése, nincs idézőjel és nincs mottó. Az 1914-es kiadásban az első négy sor kurziválva jelenik meg. Ugyanígy kurziválja a költő a *Hunyt szemmel* című verset és *A lírikus epilógját*, mely utóbbit 1903-ban szonett műfajgyakorlatként, sok rossz vers egyikeként írt⁶. Az *In Horatium* a római költő szellemi pozíciójában foglalja szavakba, miként kell verset írni („soha nem hallott dal”-t). A *Hunyt szemmel* rögzíti: a valóság helyett „az álmok síkos gyöngyei”-ből hímzett, a fázó lelket elfedő „gyöngyös takaró” legyen a vers. Az 1903-as szonett-gyakorlat pedig nem

2 BENEDEK Marcell, Shakespeare, Bp., Gondolat, 1963, 16.

3 SEBŐK Melinda, A Nyugat árnyékében. György Oszkár pályája, Bp., Argumentum, 2011, 18-29.

4 BABITS Mihály, Egy nagy költő halála – B.M., Magyar irodalomtörténet arcképekben, s.a.r. FRÁTER Zoltán, Bp., Ferenczy Kiadó, 1996, 191.

5 SCHEIN Gábor, Nevetők és boldogtalanok. Füst Milán művészete 1909-1927, Bp., Akadémiai, 37-38.

6 SIPOS Lajos, Babits Mihály: A lírikus epilógja és az *In Horatium*, Tiszatáj, 2007/11, [Diákmelléklet] 1-11.

jelez más, mint azt, hogy az önmagában élete végéig kételkedő Babitsot itt is az Arany János-i „örök kétely” foglalkoztatja⁷, miközben ebben a kötetben térben és időben, esztétikai, verstani, filozófiai távlatokban valószínűtlen egyetemességben szól.

Az *In Horatium* és az első két kötet jelzi a késő modernitásban az Adyétól, Kosztolányiétól, Füst Milánétól eltérő babitsi fordulatot. Az ő poétikai gondolkodása szerint a vers nem szubjektív élmény, nem a biografikus én empirikus tapasztalata, nem az összemérhető akusztikus egységek és a szóhangzás játéka, nem fiktív létlíra, hanem régebbi korok metafizikai énjének tárgyias objektív költészete, olyan tárgyias líraelv-reprezentáció, melyben együtt van jelen a filozófiai, a kulturális, a verselméleti inspiráció, s a költővé válás személyes életambíciója. Másként fogalmazva: Babits új típusú versbeszédben, új elvű, a világegész befogadó és kifejező ontológiai költészetet akart teremteni. Ezt jelzik nagy versei: *Himnusz Iriszhez*, *Theosophikus énekek*, *Esti kérdés*, *Klasszikus álmok*, *A Danaidák*, *Egy filozófus halálára*, *Örökkék ég a felhők mögött*, *Csak posta voltál*, *Balázsolás*, *Jónás könyve*, *Jónás imája* és más alkotások.

Ugyanakkor, mint minden nagyon nagy költőnek, Babitsnak is vannak olyan versei, amelyek ma már mint gondolattörténeti dokumentumok fontosak igazán. Ilyen a *Május huszonhárom Rákospalotán*, a *Húsvét előtt*, a *Fortissimo*, a *Szittál-e lassú mérgeket?*, a *Petőfi koszorúja*, *Télutó a Séd patakánál*, az *Áldás a magyarra* és több olyan mű, melyben a személyes és történelmi háttér nem válik le a versről, azaz nem tisztán objektív az alkotás, nem növeszti az élet tapasztalatát az életen túlra, nem kizárólagos jelszerűség, ahogyan azt George Simmel a versekre vonatkoztatva jellemzőként megfogalmazta.

És megváltozott jó néhány szöveg önálló és kontextuális jelentése is.

Egyetlen példa is jelezheti ezt. A *Jónás könyve*.

Lukács György a Moszkvában megjelenő Új Hangban, 1941 júniusában *Babits Mihály vallomásai* című tanulmányában nem állít kevesebbet, minthogy „Jónás (és vele Babits) egyrészt »rühellé a próféta-ságot«, másrészt néha érzi azt is, hogy igazi költő nagyság próféta elemek nélkül nincsen, és nem lehet, hogy saját óvatossága, művészi »objektív világa«, szemérme stb. nem csak sajátosságai, hanem egyben korlátai is költészetének, költői fejlődésének.”⁸ Ebben az írásban fogalmazza meg azt a gondolatot, amelyik a *Jónás könyvet* az életmű és az élet visszavonásaként tekinti, s a mű leglényegének a „vétkesek közt cinkos, aki néma” sort minősíti, amelyet visszavonatközt magára a költőre mint önminősítést és végső tanulságot.

A *Jónás könyve* egy másik megközelítés szerint a beszélő önstilizációját megkísérlő-megteremtő „próféta-versek” egyike. Eszerint az 1920 utáni időszakban, amikor Babits a Nyugat egyik vezetője és a Baumgarten-díj kurátora, „próféta helyzet”-ben érezhette magát. Ezt a környezetet által folyamatosan szavakba foglalt próféta-ságot látszik igazolni a *Dániel éneke*, a *Holt próféta a hegyen* és a *Jónás könyve*. Az első, e szerint az olvasat szerint, az isteni kegyelem, a második a világgal kapcsolatot vesztett poéta-sors kiéneklése. A harmadik, amelyiknek alaptörténete a világirodalom első novellája, benne van az Ószövetségben és Josephus Flavius művében, *A zsidók történetében*, az isteni és az emberi terv és távlat összemérhetetlenségét fejezi ki. Ez a szöveg az *Ádáz kutyám* és a *Psychoanalysis Christiana* párdarabja.

Lehetséges egy harmadik olvasat is. Eszerint az alaptörténet, melyet feldolgoztak görögül, latinul, angolul, németül, az utolsó félezredben többen magyarul is, s amelyik alapja volt Hans Sachs öt felvonásos farsangi komédiájának 1551-ben, 1872-ben drámát írt belőle John

7 NÉMETH Attila, RIHMER Zoltán, HARMATI Lídia, Babits Mihály pszichopatológiája = „...kínok és álmok közt ...”. Czeizel Endre, Gyenes György, Harmati Lídia, Németh Attila, Rihmer Zoltán, Sipos Lajos, Szálási Árpád Babitsról, szerk. SIPOS Lajos, Bp., Akadémiai, 2004, 227-284.

8 LUKÁCS György, Babits Mihály vallomásai – L.Gy., Magyar irodalom, magyar kultúra, szerk., vál. FEHÉR Ferenc, KENYERES Zoltán, Gondolat, 1970, 263.

Ritchie, a két világháború között több pamflet és regény is született a Jónás próféta sorsából, köztük Harald Tandrup műve, a *Profeten Jonas Privat*, melyet 1937 és 1960 között megjelentek Angliában, Kelet- és Nyugat-Németországban.⁹ Ez az alaptörténet Babits emlékeinek mélyén lappanghatott. Gondolkodásának középpontjába betegsége és 1938. február 10-én volt műtétje után került. „Ezt a verset egy nagy betegségben, egy életveszélyes műtét előtt állva kezdtem és terveztem – írta a Nyugat 1938 szeptemberi számában –, hosszú hónapokon át, fél önkívületben kísértet a szerencsétlen Jónás próféta alakja, aki a Cethal gyomrában lelte időleges koporsóját.” A történetet, főleg lábadozása idején, feltehetően nem csak elgondolta, de talán fejben elkezdte írni is, pontosan úgy, ahogyan azt a *Húsvét előtt* című versével (és Petőfi a *János vitézzel*) tette. A végső kidolgozásra talán 1938 júniusában-júliusában-augusztusában került sor. Ekkor Esztergomban voltak, ahol 1937 nyarától nem fordultak meg. Jobban érezte magát a költő, biztonságban gondolhatta kezelését is, hiszen egy őt jól ismerő gégeész szakorvos élt akkor már a városban, aki a gégemetszés utáni kanülcserében bármikor segédkezhetett. Török Sophie naptárában erre a három hónapra vonatkozóan alig van férje betegségére vonatkozó feljegyzés.¹⁰ Feltételezhető, hogy ebben a tünetmentes időben, melyet ajándéknak tekinthetett a sorstól, nyugodtan dolgozott a fejben eltervezett mű végső formáján. Talán csak az alkotásra koncentrált. Örömet lelte egy jó szófordulatban vagy rímekben. Illyés Gyula mindenesetre emlékezett rá, hogy az ilyen pillanatokban Babits fel-felnevetett. Ebben a megközelítésben a *Jónás könyve* olyan szövegátírat, szöveg-újraírás, amelyben az alaptörténethez társíthatók reflexiók, élettanulságok, teológiai tudás, világirodalmi tapasztalat.

Fáj Attila a *Jónás könyvét* mondat-logikai szempontból értelmezte. Olvasata szerint Babits

1937–1938-ban rájött a direkcionális logika körvonalaire, s ezt érvényesítette a műben. Ez azt jelenti, hogy elvetette a kétértékű sztoikus logikát a mű interpretációjában („megtér a város” – „elpusztul negyven napra mához”). A város „távolról figyelve” nem tér meg és mégsem pusztul el. A lakosság szívében ugyanis megindul a folyamat, azaz a helyzet mérlegeléséhez a kétértékű logika formulája mellé fel kell venni a „kezd igaz lenni” és a „kezd téves lenni” kategóriát is. Ebben a gondolatmenetben a szövegben van egy jóslat, ez a jóslat akkor valószínűleg meg, „amikor a város megtér, és valóban elmarad a pusztulása, vagyis téves lesz, hogy megsemmisül. Ez utóbbi Babits Istene szerint nincs negyven naphoz kötve: »negyven nap, negyven év, vagy ezer-annyi, az én szájam-ból ugyanazt jelenti«”. A jóslat, és maga a mű ezek szerint négyértékű logikával értelmezhető csak.¹¹

*

Mi maradt Babitsból?

Ezt a kérdést teszi fel Kornis Mihály Babits hiányában című esszéjében magának. A következőképpen válaszol: „Olvashatom tökéletes verseit, leggyakrabban az e fokon is jóval túl-melkedő Jónás könyvét, olyankor, amikor pokoli, egyszerűen rossz kedvem van – hogy végre fölébredjek. Vagy elmormolom az Esti kérdést, mikor hanyatt fekvé bámulom a csillagos eget. Munka előtt felcsaphatom az európai és magyar irodalom történetét, hogy néhány mondat erejéig együtt lehessen valakivel, akinek épp-úgy halálosan komoly, egyszerismind játékos varázslat az írás, ahogy nekem, vagy publicisztikáinak válogatott kötetét kapom elő, csak az eszem meg ne bomoljék a mai sajtó egyik-másik szövegszerű produktuma láttán. Babits hiányában a művei maradnak.

S feltámadásnak, feltámadásunknak esztelen reménye.”¹²

9 Fáj Attila, A Jónás-téma a világirodalomban, Róma, 1977.

10 Török Sophie naptárai 1921-1941, s.a.r. PAPP Zoltán János, Bp., Argumentum, 2010, II, 783-790.

11 Fáj Attila: Az ószövetségi- és a babitsi Jónás-paradoxon logikai megoldása, Új Dunatáj, 2010/4, 39-49.

12 Engem nem tudtak eloltani. Tisztelet Babits Mihály születésének 125. évfordulóján, i.m., 76.

Zoboralja: „a madárfiókat vissza kell tenni a fészekbe”

Az Antológia Kiadó gondozásában, Tóth Klára és dr. Horváth Zsolt szerkesztésében jelent meg az a hiánypótló, összegző kötet, amely *Zoboralja Kollégium* címmel mutatja be a térség kivételes értékeit, ahol Kodály Zoltán több népdalt jegyzetelt le a XX. század első két évtizedében, így például *A csitári hegyek alatt* címűt.

Részletek a tanulmánykötetből az *Alapítvány a Kelet- és Közép-Európai Kutatásért és Képzésért és az Újnyugat Irodalmi Kör együttműködésében. Külön köszönet dr. Kisfaludi-Bak Juditnak és Agócs Sándornak.*

A Kárpát-medence legészakibb magyar nyelvszigete Zoboralja, vagy más nevén Zoborvidék, ami tájépítészeti szempontból is rendkívül gazdag kincsekkel rendelkező tájegység; a Nyitra folyótól északkeletre húzódó Tribecs-hegység déli nyúlványainál, Zobor és Zsibrice közti hegylánc, valamint Piliske két oldalán terül el. Zoboraljához eredetileg tizenhárom, az Árpád-korban alapított település tartozott, melyek három kisebb egységre oszthatók. A Nyitra-vidéke hegyes-dombos, erdőkkel borított, nagy kőbányáiról ismert terület. Zoborvidékre a szalagtelkes, völgyi települések jellemzők.

Sárfalak, kastélyok, siskók és bótívek

Gímes településen a középkorból fennmaradt az 514 méter magas hegyen található Gímes-vára (ma már csak várrom), melynek magával ragadó történelme a Forgách nemzetséggel kötődik össze, akik a 14. század második felétől Kalász települést is tulajdonolták. Kalászon fellelhető egy neogótikus stílusban épült kastély, melyet Weisz Pál báró építtetett 1866-ban. Leletek bizonyítják, hogy Weisz az épületben antik és perzsa

festmények gyűjteményét tárolta, ami elveszett. Az angolparkban ugyanakkor megtekinthető a klasszicista stílusban épült kúria, ahol egykor a bárói család szolgásgája lakott. A kastély főépülete előtti partert régen szökőkút, cserjék díszítették. Hajdan a kalászi angolparkban magasodott Szlovákia legrégebb akácfája, amely becslések szerint 350 éves volt (tönkkerülete: 570 cm, magassága: 15 méter). Az állami védettség ellenére 1990-ben kivágták...

A 20. század második felében a Zoborvidéken élők alapvetően sárfalból húzták fel házaikat, de bizonyítható, hogy korábban a faházak is elterjedtek voltak. Jellemző a kávas és vesszőfal építési technológia is (ezek fa és föld együttes felhasználásával készültek). A kávakat oszlopok közé, vízszintesen, vagy függőlegesen fonták. Előbbieket gyakran vesszőkkel helyettesítették, amit vesszősfallak neveztek, s pelyvás sárral tapasztották be, amit a vertvagy rakottfal, a későbbiekben pedig a vályogból húzott falak váltottak föl. Zoborvidékre továbbá jellemző a vályogból készült lakóház bejárati ajtaja körüli ívelt kiugrás, amit „bótív”-nek vagy gádornak hívnak. Hagyományosan a térség tetőszerkezete ágasfás-szelemenes volt. Tetőfedő anyagként zsindelet és rozsszalmát (népiesen „kece”, „kice”, „zsuptető”) használtak. A házak többsége kettős-, illetve háromszatú volt: szobából, pitvarból, kamrából állt. A térség építkezésére jellemző, hogy az épületek tetőszerkezetét az udvar felőli részen kissé megnyújtották, ez védte a falat a lecsöpögő esőtől.

Később kissé fel is töltötték, sőt gömbfákkal erősítették meg. A tetőt 2-3 helyen oszloppal támasztották alá. Ebből alakult ki a gádoros bejárat, illetve a tornác („*hambit*”). Szükség esetén ezt a részt be is falazhatták, kialakítva egy újabb helységet az első szoba mellett. Az ilyen alaprajzi elrendezésű épületeket kulcsháznak nevezték.

A 19. század végére és a 20. század elejére már jellemző, hogy a kemencét („*siskó*”) az első szobába helyezték, amelynek a pitvarba (népiesen „*pitar*”) nyúlt a fűtő- és füstnyílása. A siskót kezdetekben sárból, sártéglákból, később téglából, samottéglából építették. A kemence-nyílás elé, 50–60 cm magasságban sárpadkát (népiesen „*tyüszel*”) építettek. A tyüszel közepén volt a hamulyuk, ahová a felesleges hamut kotorták. Az 1940-es évek elejére a kemence már kikerült a szobából. Kenyérsütésre és főzésre általában a nyitott tornácból leválasztott kis helyiség szolgált, ahol a „*falsparhelt*” is helyet kapott.

A koloniak és zséreiak mészégetésből, a pogrányiak a kőfeldolgozásból, kosárfonásból éltek. A gerencsériek fazekasságból, a menyheiek favágásból és szénéégetésből, a bédiek és egerszegiek gyümölcsstermesztésből és a termények árusításából tartották el magukat; főként szilvát, almát, körtét, diót termesztettek. Kolonban a 20. század közepén 3-4000 szilvafa állt. A bodokiak káposztatermesztésükkel is elismerést szereztek.

A környék szőlőhegyei a szőlőtermesztés és borfeldolgozás kiemelt voltáról tanúskodnak. Pográny település határa eredetileg királyi szőlőtermelő birtok volt, melyből az egyházak adományokat kaptak.

Történelmi központját a mai napig egy barokk-klasszicista nemesi udvarház díszíti, amelyet a 18. század második felében építettek; mögötte Rákóczi hársfája áll.

A lédeci létra igazmeséje

Barslédec Aranyosmaróttól 13 kilométerre nyugatra, a Tribecs-hegység lábától délkeletre, a Dervence-patak partján fekszik. A feljegyzések

szerint Lédecen a 17. század elején a Dervence vize négy malomkereket hajtott. Érdekesége, hogy a települést ez a kis patak kettészeli, és mivel ez volt korábban Nyitra- és Bars vármegye határvonala, így két falubírója volt Lédecnek. A regruták sorozása is két irányba történt: akik a Barsi-soron, a Dervence bal partján laktak, azokat Aranyosmarótra, akik pedig a Nyitrai-soron, a patak jobb partján laktak, azokat Nyitrára sorozták be katonának. A 18. században a két részt egyesítették, és Nyitra vármegyéhez csatolták. A 19. században újra Bars vármegyéhez került.

A településen a 9–10. századból csontvázas temetkezések kerültek elő, amelyek talán szláv sírok lehetnek.

Először 1075-ben „Lenduch” alakban említik Lédecet, az esztergomi érsekség birtoka-

Gyakran használt szavak, kifejezések Zoboralján

A Kossuth volt megeresztve.

– A Kossuth rádió szólt.

Ne vonakodjon le!

– Ne vegye le! (a cipőjét)

veréce – kiskapu

lapatir – denevér

pelésznyes – penészes

bugyicska – sátor

aluványi – aludni

agácsfa – akácfa

sártégla – vályogtégla

Megengedek egy könyvrészletet.

– Elindítok egy hangoskönyvet.

Már elindult a kocsí lefelé.

– Elindultunk a lejtőn lefelé.

Kisteleki Dóra illusztrációja

ként. 1353-ban két faluként: Kis- és Nagylédec néven („Maior, Minor Ledneche”) szerepelt. Eredeti lakói mellé székelyeket telepítettek. 1573-ban a török pusztításoknak esett áldozatul, de a kárfelmérés után újraépítették a falut. Lakói mezőgazdasággal, szőlőtermesztéssel, favágással, kosárfonással foglalkoztak. A Bécsi döntés után Lédecet sem csatolták vissza az anyaországhoz. A magyar tanítási nyelvű alapiskola 1999-ben szűnt meg.

Messze földön ismert adoma a lédeci ember története, aki a köztudatban úgy őrződött meg, mint az ügyetlen ember archetípusa, aki átlósan halad az úton, keresztben viszi a létrát, mindig valamit fordítva csinál. Úgy híresztelik, a lédeciek keresztben vitték a létrát az erdőben, ezért az útjukba kerülő fákat ki kellett vágni. Akár igaz a történet, akár nem, a történet nem zárható le ennyivel. A kis falu maréknyi magyar népe büszkén vallja, hogy az az oda letelepített székelyektől származik; az egyik őshonos lédeci családnév, a Székely is erről tanúskodik. A helyiek, amikor az ismert történetet elbeszélik, más megvilágításba kerül minden. A lédeci létra története ugyanis nem esetlenségüket

hivatott elbeszélni, hanem épp ellenkezőleg, a székelyekre jellemző furfangos észjárásuk egyik bizonyítéka, amit talán irigységből kurtított meg a közbeszéd. Most utánajártunk a teljes történetnek, hogy a lédecieknek esett csorba immár kiköszörültessen:

Történt egyszer, hogy az uradalom grófja igencsak fukar módon bánt jobbágyaival, olyannyira, hogy még tűzifának valót sem esett kedvére vágatni nekik. De köztudott volt, hogy a gróf úr szereti az erdő madarait, köztük az énekes rigó hangját csodálta leginkább. No hiszen – gondolja a lédeci – megszerzi ő magának azt, ami néki jár! Elébe járul a grófnak, és azt panaszolja neki, hogy az erdőben az énekes rigó fészekéből kiesett a fióka, azt rögtön vissza kell helyezni a fészekbe. Ám ahhoz létrát kell magukkal vinni, de azzal nehezen tudnak majd haladni az erdő sűrűjében. Nem sokat gondolkodott a válaszon a gróf: Mindent vágjatok ki, ami a létra útjába kerül, a madárfiókát vissza kell tenni a fészekbe. Hej, több sem kellett a lédecieknek, vitték a leghosszabb létrát, keresztül-kasul az erdő közepébe, s vígan vágtak ki minden útjukba eső fát, hogy a madárkát megmenthessék, és hogy bőséggel legyen fa, ami majd meleget ad a hideg téli idő beálltával.

A csitári hegyek alatt

Alsócsitár (szlovákul Štitáre) Nyitrától 6 kilométerre északkeletre, a Tribecs-hegység részét képező Zsibrica-hegy oldalán fekszik. Először 1113-ban a zoborhegyi apátság birtokainak leírásában említik. Közismertté a Kodály Zoltán által lejegyzett *A csitári hegyek alatt* című népdal tette. A legendás kecskeméti születésű zenetudós 1906 és 1917 között ugyancsak itt „rögzítette” például az *Egy szegény asszonynak volt tizenkét lánya*, a *Szerelem virágja felfolyott a fára* és a *Bú írta a kutyát* című remekeket is. Ezeket, és a később gyűjtött népdalokat a Csitári Menyecske kórus tagjai a mai napig éneklék.

Néprajzi szempontból a Zobor-vidék besorolása korántsem egységes. Nyelvjárása palóc, népi kultúrája bizonyos elemeiben mind palócos, mind pedig a kisalföldi jelleg kimutatható. Kodály egy levelében azt írta: „Zoboralján 1900-ban még úgy beszélnek, mint a Halotti beszéd korában. Nem akad kutatója. El-

mennek messze őshazát keresni, mikor az itt él köztünk...”

Zoboralja nyelvjárása és folklórja is – dalok, táncok, textíliák, építészet – számos archaikus jegyet őrzött meg. „Az azóta folyamatosan zajló népdalkutatás gazdag anyagot tárt fel. Számptalan típusban minden stílus megtalálható itt a 16–18. századi virágénekektől a mára már egyeduralgkodónak mondható, népies műzenével keveredő új stílusig (...) Nagyon sok dal népszokásokhoz kapcsolódó, különösen régies és sokszínű rítus-ének, pl. a lakodalom, a kislehordás, a villőzés, és a szentiváni énekek – írja P. Vas János, akinek adatai szerint a 20. század első évtizedeiben tűntek fel a fúvós zenekarok, Zsérén ma is ezt nevezik „parasztbandának”, így különböztetve meg a cigányzenekartól.

Zoboralja táncéletét is korán kezdték kutatni, Kolonból ismert egy 1854-es leírás. „Eszérint a legénycéhbe (a felnőtt fiatalok társaságába) már beavatott füzéres ifjak farsang végén ünneplő ruhában, cigányzenével járták a falut, énekeltek és botos táncot lejtettek”.

Csáth Géza Kodály művészetéről

(*Nyugat folyóirat*, 1910)

„Kodály nyilván sokkal kontemplatívabb és kevésbé közlékeny természet, mint Bartók, aki utóbbinak, virtuóz lévén, kenere a közlékenység. Kodály a harmonizálásban sem annyira radikális. Ellenben a füle, a meghallásai, a mód, ahogyan a magyar faji ízt elkeveri a muzsikájában, óvakodva minden közönségességtől, a zenéjének előkelő, fölényes és komoly stílusa: közös a Bartókéval.

Ez a felsőbb jóízűség, ami sajnos hiányzik annyi annyi magyar komponista munkájából – ez adja meg Bartók és Kodály muzsikájának a nyugati karakterét. Finom, érzékeny fülüknek, termékeny fantáziájuknak pedig azt köszönhetjük, hogy új igazságokat mondanak nekünk az Alföldről, a végtelen búzaföldekről, a kútágasokról, a székely fonókról, mindarról, amit láttak és éreztek, az életükről...”

Forrás: Csáth Géza: *Ismeretlen házban II.* – Kritikák, tanulmányok, cikkek, Írások a zenéről – <https://mek.oszk.hu/04900/04922/html/#71>

BOZÓK FERENC

„Él é a síron túl vagy nem az emberi lélek?”

*Csokonai Vitéz Mihály és
kései „rokonai”*

Személyisége, gondolkodásmódja, pályája több költőt is megihletett, noha halála után a közvetlen utókor nem emelte azonnal szobortalapzatra. Ebben közrejátszhatott az is, hogy a fanyalgó Kölcsey inkább csak a népi-estet érzékelte Csokonai Vitéz Mihályban. Petőfi fedezte fel, és látta meg benne elődjét, majd Ady és a Nyugat lírikusai emelték be az őt megillető, megkérdőjelezhetetlen klasszikus kánonba.

A lírikusok versei és az irodalomtörténet mellett filmben és zenében is velünk él még Csokonai, a 20-21. században is. A *Tartózkodó kérelem* megjelenik a filmvászonon is; a *Liliomfi* című filmben Darvas Iván énekli lantkísérettel. A *Kaláka* együttes is megzenésítette ugyanezt a verset. A Csokonai-kultusz friss gyümölcse Földes László (Hobo) *A Magyar Gavallér* című albuma 2017-ből. Tréfás érdekesség, hogy a nyolcvanas évek második felében működött egy experimental rock-zenekar, „Csokonai Vitéz Műhely” néven.

Mondhatnánk, hogy Csokonai személyisége és személyes sorsa szinte predesztinálja őt erre a lángelkű és szalmaláng életű előd szerepre, annak minden elmaradhatatlan attribútumaival: lázadó és kicsapott diák, csavargó garabonciás, politikával (Pozsony, Diéta

Magyar Múzsá) és színpaddal (Csurgó) reménytelenül kísérletező és mecénásokat hiába kereső nyughatatlan lélek. József Attilával szólva *„De énnekem pénzt hoz fájdalmas énekem”*. A szponzorkeresés Csokonai korában sem volt könnyű kísérlet. Szerb Antal (1901-1945) írja a *Világirodalom történetében*: *„Különös helyzete, teljes pénztelensége, melyből a régi recept szerint mecénás által akart menekülni, arra kényszerítette, hogy ő is a nemesség költője legyen, mint Kisfaludy Sándor, beiktatott főispánok, megválasztott követek ódás dalolója, kamarás-özvegyek lelke halhatatlanságának megéneklője. De ami Kisfaludy Sándor számára vérség és meggyőződés, az ő számára keserű kenyér, még csak az sem, elhibázott kísérlet a kenyér irányában.”*

Jeles költői attribútum továbbá a poéta reménytelen szerelmes mivolta, továbbá az anyagi mellett bizonytalan szellemi és státus-beli egzisztenciája is. A poéta végül „magányos árva szívként” fiatalon hal meg tüdőbajban. Ha nyilván nem is minden életrajzi vonatkozásban, de számos magyar költő sorsára asszociálhatunk, ha Csokonai sorsára gondolunk: Petőfi, Reviczky, Komjáthy Jenő,

József Attila, Tóth Árpád, Dsida, Somlyó Zoltán, Szilágyi Domokos és mások sorsában feltűnik a Csokonai-sors egyik-másik vagy több vonatkozása. Mintha az ő életrajzában és sorsában lenne reprezentálva vagy manifestálva mindaz, amit felületesen tipikus, sztereotíp költői életpályának szoktak nevezni. A Csokonainak versben emléket állító jeles klasszikus költőink közül egyesek a melankolikus, tragikus sorsú, jobb sorsra érdemes poéta-zsenit idézik, bizonygatva *A méla Tempefőiből* ismert axiomatikus tételt, miszerint „*az is boldog, ki poétává lesz Magyarországon*”. Mások a hetykét, a csikóbőrös kulacsnak is szerelmet valló anakreóni boros kedvűt, vagy a könnyedén rokokós szerelmezt, megint mások a széltalpú csavargót, a különös, a magyar nép hiedelemvilágából jól ismert furfangos garabonciás vándordiak alakját, a diákos pajkosságot és kalandkeresést, vagy az ehhez az alakhoz fűződő valamely anekdotát emelik ki. A „hosszú út porából köpönyeget vevő” csavargó garabonciás diákot, nagy könyvvel a kezében.

A népi hiedelemvilágban a garabonciás diák megjelenik a háznál, tejet vagy tojást koldul, és ha nem kap, hatalmas tudományos könyvből vihart vagy jégesőt varázsol. Sok debreceni diák csapta be egy kis alamizsna reményében Csokonai korában így az egyszerűbb, hiszékenyebb embereket. Így szövődik és épül mindig tovább – tovább a Csokonai-legenda.

Csokonai szomorúságát idézi Ady Endre (1877-1919) a *Csokonai Vitéz Mihály* című versében. Petőfi Csokonai című versének ritmusában szól, ám a megegyező ritmus ellenére, annak derűje helyett a reménytelen szomorúság verse ez. Dsida Jenő (1907-1938) a *Csokonai sírjánál* című versében *A Reményhez* című verssel azonos, 16 soros versszakokból álló, trochaikus lejtésű versritmusban idézi Csokonai alakját. Az említett műhöz idomulva könnyed dallamú, ám gyászos, csalódott, panaszos hangú átfogó lírai pályaképet ír a diákléttől indulva a csavargó éveken át a debreceni hazatérésig és a halálig. Dsida egészen pon-

tos életrajzi tényeket és adatokat is közöl, például: „*Itt született Debrecenben / s itt pihent meg ő / Hatvan utca végén.*” A vers végén egyértelmű elődnek és példának nevezi Csokonait, még az erdélyi szülőföldön maradás követelményét is belefoglalva a záró sorokba: „*Béborult a hűs ég / hűs esője sír. / Hazahív a hűség / s otthonunk a sír.*”

A Dsida-versben az említett Ady–Petőfi párhuzammal ellentétben a forma és tartalom *A Reményhez* című vershez hasonlóan formailag könnyed és tartalmilag súlyos, panaszos. Csokonai korai halálán természetesen a pályatárs, az elválaszthatatlan és talán egyetlen igazi barát, Fazekas Mihály (1766–1828) is megdöbben. Csokonainak voltak termékeny irodalmi barátságai, kapcsolatai. Említhető debreceni poétika-tanára és felfedezője, Földi János vagy patrónusa, Kazinczy, továbbá Édes Gergely, Mátyási József vagy Pálóczi Horvát Ádám és mások. Kazinczy hatására az eddig kéziratossá Csokonai-versek közül befogadpárt az Uránia folyóiratba Kármán József is. Budán Virág Benedeknél is tiszteletét teszi és verseiről véleményt kér a „szent öregtől”. Igazán szívközele, permanens barátja mégis vitathatatlanul Fazekas volt. Ennek ad hangot a Csokonai Vitéz Mihály halálára című versében. Ebben a versben Fazekas utalást tesz arra, hogy Csokonainak halála előtti utolsó alkotása *A lélek halhatatlansága* című, verses formában írott halotti búcsúztató beszéd volt: „*Él é a síron túl vagy nem az emberi lélek? / Ezt a kérdések kérdését a mi Vitézünk / Fejtegeté; de mivel nem akadt nyitjára előlről, / Túlannról akará még megvizsgálni.*”

Huszedik századi lírikusaink közül ki ne idézné melankolikusabban és empatikusabban Csokonait, mint a szintén Debrecenhez kötődő Tóth Árpád (*Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz*) a magányban, zenei éteriségben és végzetes tüdőgyulladásban rokon, finom húrú fiatal költő? Tóth verse az életvágy igénylésében és az elmúlás érzetének és tudomásul vételének melankóliájában fogant. Versében áldást kér a nagy példaképtől a kései utód a munkájára és rövidnek ígérkező éle-

tére bátorítást, hogy ne csüggedjen a rokon szív: „Csokonaim / ne szálljon ez az ének, / Míg meg nem áldod. Eltűnődni jó, / Hogy, valahonnan, munkám áldva nézed.” Az említett verset Debrecenben írta, 27 esztendősen. Tóth Árpád egy másik versében, a *Gyávai szula fülében* is ezt a rokonlelkűséget fogalmazza meg, azonosítva magát nagy elődjével: „Mert én vagyok ah, én Csokonai, / Ki lantomat szomorún pöngetem.”

Fazekas Mihály Csokonai haláláról szóló versét már említettem, érdemes a könnyedebb, derűsebb hangú versek közt is utalni egy Fazekas-versre. A Csokonait értő és szerető pályatárs és jó barát kedves, könnyed, rokokós versben köszönti barátját a *Csokonai neve napjára* című versében, mely csupa báj és gyengéd szeretet. Ezzel szemben a *Csokonai Vitéz Mihályhoz* című Fazekas-versben a derű és elmúlás tudata vegyes érzéseket kelt az olvasóban: „Jer, egy palack édes tokájert, / Majd eleget nem iszunk, ha nem élünk.” Személyes kedvencemnek, így kihagyhatatlannak tartom Petőfi Sándor *Csokonai* című versének említését, melyben a széltalpú jeles debreceni „garabonciás” költőelőd „kilódul egyszer Debrecenből” és elmegy borozni egy „kálomista” (azaz kálvinista) pap barátjához.

Csokonai „kilódulása” nem egyedi eset, igen nagy gyalogló és országjáró volt. Csökölyön (Somogy megyében) Kis Bálint (szintén lelkész) barátjánál tölt pár hetet, a szomszédos Hedrehelyen kezdi írni a Dorottyát, Bagamérből (Hajdú-Bihar megye) ír Kazinczynak levelet. Nagybajomban Pálóczi Horváth Ádám költő barátjával találkozik, Bicskén tölt pár hetet a helyi rektornál, Csákváron Nagy Gábor barátjánál időzik. Kiskunhalasi legációból Mátyási József költő barátjával együtt utaztak Pestre, Keszthelyen Festetics Györgynél jár, Nagyvázsonyban Édes Gergelynél, Komáromban Fábíán Juliánna irodalmi uzsonnáin ismerkedik meg Vajda Júliával (Lillával). Sorolhatnánk még hosszasan a csavargások színhelyeit. Ez a kitérő ország-barangolás bizonyítani igyekszik azt is, hogy Csokonai egyáltalán nem elhúzódó, introvertált személyiség volt, mert a korabeli Magyarország térképen szét-

szórva számos helyen vendégeskedett barátoknál, pályatársaknál vagy kvártélyozó főúri mecénásoknál. Az említett, *Csokonai* című Petőfi-vers egy anekdotát említ. Nem biztos, hogy így történt, de miért is ne? Előfordulhatott a megidézett eset, miszerint a szomszédban lakodalmi multságban hordócsapot kereső, ám önmagát ottefedő bohém poeta megfélemezhetett a pincében rá várakozó pap barátjáról, aki a dugaszolatlan boroshordó száját addig tartotta, amíg el nem ernyed a tenyere és a bor kifolyt. Egyes vélemények szerint az említett pince és préház még mindig áll, mégpedig a Balaton melletti Alsóörsön, melynek korabeli tulajdonosa Fábíán József református lelkész vendégelte meg itt több alkalommal is bohém poeta barátját, Csokonait. A versből egy idézet annyira beépült a magyar (nem kizárólag irodalomtörténeti) gondolkodásba, emlékezetbe és köztudatba, hogy szállóigévé, szinte már népi szólássá vált az azóta gyakran citált „*csapot, papot, mindent felejtett*” sora, bár akik idézik, kevesen tudják, hogy eme közkedvelt, közismert szállóige forrása ez a Petőfi-vers. Érdekes példa arra, hogy a versből citált szállóige esetenként túlnőhet a forrásán, elhomályosítva azt. Gondoljunk példának okáért a mai lakodalmakban is gyakran hallható Sándor Jenő-dalszövegre: „*Rendes ember otthagyja a csapot-papot, / a kocsmában tölti el az egész napot.*” (Az a rendes iparos) Máskor viszont a papokkal kapcsolatos népi szólásmondás is kerülhet valamely műalkotásba. Példaként említhető a *pap holtig tanul* mondás Vajda János *Idyll* című versében. Kíváncsi voltam, Petőfi legendás kortársa és barátja, Arany János, a Csokonaihoz hasonlóan szintén debreceni diák írt-e Csokonait idéző verset, ám csupán egyetlen utalást találtam a vígeposz-író elődre, a *Bolond Istók* második énekében, a 117. strófában: „*Haladva, Csokonait vette sorban, / Légy-pókcsatáról vígeposzt dalolt.*”

Juhász Gyulát (1883-1937) kivált foglalkoztatta Csokonai alakja, több versében is utalgat rá, különböző apropók kapcsán. (*Pozsony; Vojtina új levele öccséhez a drámairásról*) Különbölegesen helyet foglal el a Csokonait idéző ver-

sekben Juhász Gyula *Csokonai szobránál* című verse, amennyiben szintetizáló ígérennyel egyaránt megidézi a tragikus sorsú poétát, az örökkévalóság szobortalapzatán álló költő géniuszt, („Belemeredtél az örök jövőbe”) a vándorló, hetyke diákot, de a boros kedvű anakreóni vagy szerelmes, „lillás” poétát is, önmagát szintúgy kései sorstársnak-utódnak értelmezve. Voltaképp Ady is ezt teszi, édesen – búsan idézgetve a nagy poéta- elődöt a *Vitéz Mihály ébresztése* című versében, „kinek bú, bor, nő, dúsan adatott.” A Gráciák és Múzsák kegyeltje, dédelgetett kedvence egyúttal a sors mostohagyermeké is volt. Így teljes a kép. A „magányos árva szív” elbújik a költészet zefíres, enyhe ligetébe emelkedettebb, éteribb pillanataiban, hogy aztán visszaábránduljon a valóság fagyosabb, keményebb, tétre menő világába. *Jövendölés az első oskoláról a Somogyban* című verse akár párverse lehetne a 20. századi

utód, Ady Endre *A Hortobágy poétája* című versének. Mindkét jelentős vers a pusztaság, sivár, primitív, szellemet sárba húzó, lelket züllesztő jelent diagnosztizálja, ugyanakkor egy vágyott, emelkedettebb, tartalmasabb, értelme- sebb jövő felé fellebbez.

A debreceni Hatvan utcai temetőben látható Csokonai-síremlék (75 mázsás, monumentális gúla) körül kiobbant Árkádia-vitát úgy lehetne feloldani, hogy Csokonai Árkádiája nem „vagy”, hanem „és”...vagyis egyfelől az őt körülvevő bénító és terméketlen ridegség, marhalegelő, szamarak vidéke, másfelől, át- szellemültebb pillanataiban, lelkében a mű- vészi lét könnyedebb szférája, a költői idilli- cum zefíres rózsakertje is volt. Így válhatott Csokonai lírája és élete egyszerre földízúv és emelkedetté, rózsaillesztos, rokokósan éteri- vé, klasszikus költőink számára pedig mindig tovább élő hivatkozási alappá és legendává.

VÁLTSON DIGITÁLISRA!

Olvassa a Nyugat Plusz magazin digitális változatát!

your digital media
Dimag
dimag.hu

interaktív
tartalmak

folyamatosan
bővülő kínálat

IPad, PC, OSX
Android, Win8

FIVE INTERNATIONAL KFT. // UGYFELSZOLGALAT@DIMAG.HU

ALŽBĚTA STANČÁKOVÁ

Első tavaszi séta

(*První jarní procházka*)

Ma fájdalmaim vannak,
amiről járnom kell most egyet.
Leülök egy távoli farönkre. Cipőmhöz egy
félíg vak kutya dörgölőzik, meggyötört ő is, mint
a megnyúzott emlékezet.
Fejemben párbeszéd kattog
Mi ez itt, húsüzem? – Dehogyan!
Mindezek után mézgát szívogatok a fák kérgéből
és azt kívánom, hogy minden emberi szem áttetsző legyen.
A romhalmazból,
ahol az öreg toloszéken néni félreült
majd ürített s tisztára kiürült,
a virágzó mandulafát figyelem.

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

Szerelmesvers

(*Milostná báseň*)

Eljön az éjszaka és helyette én leszek az, ami körülölel.
Majd érkezik a nappal és átadjuk magunk', hadd szanáljanak.
Az élet egyszerű
s épp az ember az, ki ebbe belép – mint egy húséges állat
a sosem kezelt emlékezetével.
Ne féj semmitől, az élet az élet,
és az élet végrehajtására képtelen.

Bolemant László fordításai

TÖRZSASZTAL SZABÓ ZOLTÁN ATTILÁVAL
WEB TV & CULT

Nyugatplusz

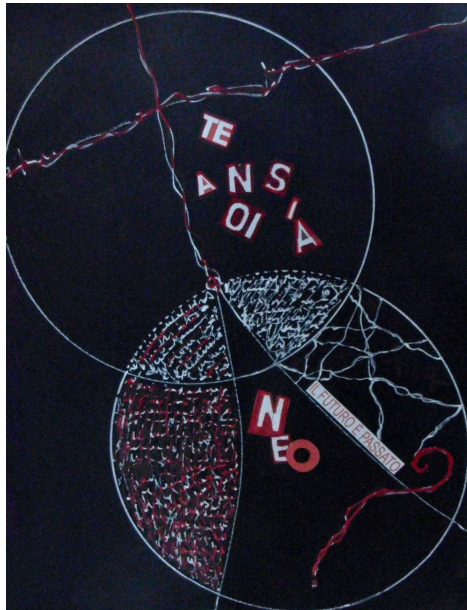
Kilátó

■ ARTUR TAJBER – performance képkockák 1–4

ANNA BOSCHI CERMASI
Favola, 1985

ANNA BOSCHI CERMASI
vizuális költeménye

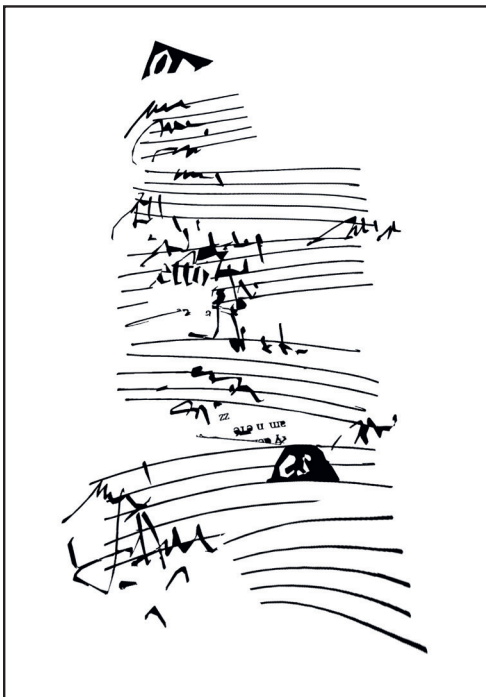
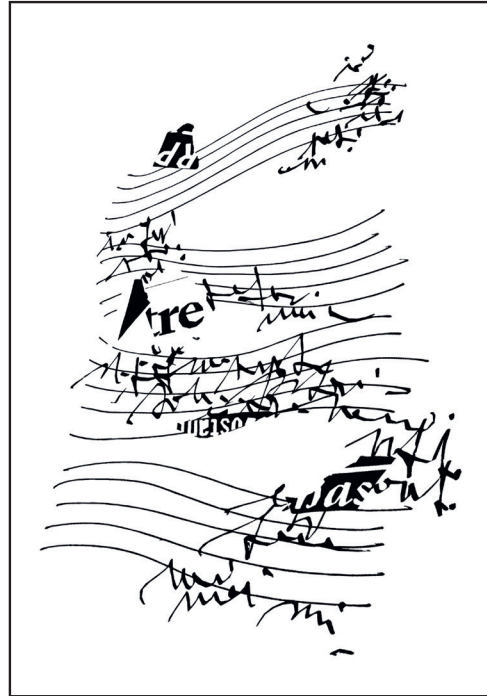
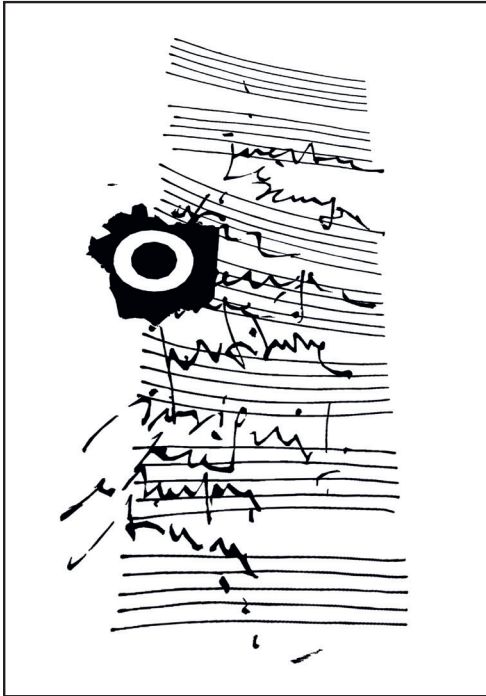
ZILAHİ NONO: KEZEK

■ Zilahi Nono: Kezek

■ GIOVANNI FONTANA – Papier 1-4

MOLNÁR JÓZSEF

Kölykök a hátsó udvarból

– *Hommage á Balázs Fecó*

Nem ébredt föl,
ahogy Tornay József, Csukás István,
Bertók László, Szócs Géza, Benkő László...
– *kölykök a hátsó udvarból* sem:
rajongók várták az ablaka alatt napokig hiába.
Egyszer valaki elénekelt
a Mennyből az angyalt,
ám lehurrogták, vészmadár,
ítélték szinte kórusban halálra.

Ő már az igazak álmát alussza, *a kőfalak
leomlanak, a csend éve, ha vége az utolsó
dalnak is...*, és hiába rázzák kétségbeesetten
a sosem tudtam volna nélküled megpihenni
gyémánt idők sóhajai, ő már soha
nem nyitja ki szemét ...

Nem ment el, hallom az ablakok alatt,
az adventi gyertyafényben,
ahol suttogva száll az ének.
A Karácsonyt várja,
lázás szemeiben
egy angyal pihen.

FILIP TAMÁS

Jegypénztár

Párizsban Kolozsvárra kérek vonatjegyet.
A nyelvem összeakad, és furcsa nyelven beszélek.
Utam pályaudvarról indul, és temetőben ér véget.
És mégis fordítva mondom.
Házson-gárdöleszt – ha értitek.

VÖRÖS ISTVÁN

Ismerkedés a halállal

Minden a végével kezdődik,
azzal, hogy vége lesz neki.
Ez így van, bárki kérdezi.

Még le sem ért lábad a földre,
az elmúlás, már szétfeszít,
minden a végével kezdődik,

és ez a tudat lényegi
eleme, bár felbőszít,
ez így van, bárki kérdezi.

Az elmúlás hírének nem őrzik
előled túl soká a szüleid.
Minden a végével kezdődik,

a nagy hír arra készíteti
őket, hogy hagyják a poént lelőni.
Ez így van, bárki kérdezi,

átjár a rémület velőig.
Te sajnálsz, ő élvezi.
Minden a végével kezdődik,
ez így van, bárki kérdezi.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

2020

négy nap van a kétezerhuszadik évből
különleges évet vártam hát megkaptam
amit nem szerettem volna csinálhattam
ami jólesett volna kivétel nélkül
elmaradt elvitte magával a covid
befeléfordulás lett a világ mára

elzárkózunk bezárkózunk megpróbáljuk
védeni magunkat utcán boltban maszkkal
sállal kendővel örökös némasággal
mintha mindenkivel nagyon rosszban lennénk
éjjeli pillangók a mikroszkóp alatt
élesen kirajzolódnak a hibáink

valamit kotyvasztanunk kéne az élet
nagy félelmetes boszorkánykonyhájában
van időnk gyűjteni a hozzávalókat
ügyesen kiválasztott idősávunkban
a recept nem szerepel szakácskönyvekben
ránk vár kisüttni az utolsó vacsoránk

FELLINGER KÁROLY

Egy helyben

Nem vagyunk méltók
a halálhoz,
a tükrön is át akarunk látni,
ami az elképzelt
mennyország
hálószobájában fogad.
Nem állunk készen
a feltámadásra,
önzően
ott is a jövőnek szeretnénk
élni.

KÉRINGER GÁBOR

Gyászoló Ábrahám

Vénségemre
fiam lett:
húszéves,
mázsányi szelíd gyermek,
kerek,
barna szemekkel.
Engem
felnőttként
jóságra tanított
– én őt gyümölcsöt lopni –
aztán
kint a szőlőn
egyforma pulóvert húzva
– lázadó férfi és figyelmes nagykamasz –
labdát dobáltunk
– sosemlesz
életről
komoly szavakat –
egymás kezébe.

BOLEMANT LÁSZLÓ felvétele

KÉRINGER GÁBOR

Álmaim

Gyerekkoromban
gyakran álmodtam,
hogy repülök.
Ez volt
a legszebb álmom.
Hátamra
régi,
barna pokrócot
feszítve lendültem
a templom mögötti
lépcső tetejéről és
finoman siklottam
az apró tér
sárga kókockái fölött.
Mostanában
azt álmodom, hogy
Bendi újra eljön,
vállát nehéz,
narancsszín
sportszatyor húzza.
Kezet fogunk,
elmondom,
mennyre hiányzott
és milyen jó,
hogy Johanna
végre
nem sír többet.
Aztán fölébredek.

SPÁNYIK MIKLÓS

Karantén

Szorít a hirtelen jött magány
A düh ott feszül a szobám falán
A régi képek se adnak vigaszt
A kínzó csend is csak riaszt

Mint sebzett vad, úgy bújtam el
Nyűszíték is, de senki nem felel
A saját hangom lett a társam
Életem során nem ezt vártam

Megkoronázta a sorsot a halál
Nem válogat, mindenkit megtalál
Csontkezével vidáman integet
Elkerülni csak imával lehet

Ezért ülök, és nézem a semmit
A sok híradás is megrendít
De talán a hit még nem halott
És visszajönnek a szép napok

Újra nyílik majd az ajtó a világra
S a lélek nem lesz bezárva
A tavasz elsöpri a pokol tüzét
És mi folytatjuk tovább a mesét

HORVÁTH MARGIT

Szövetség

az ajtó félig csukva
a huzat ránt rajta
az üvegdarabok
tenyeremen
felszakítják a bőrt
a vér szétfolyik
nem ezzel
kötöttünk szövetséget,
mégis emlékeztet arra, ami
részedből idővel
részemmé vált

DRASKÓCZI ÁGNES

Lépcsősor

(„Alattad... .., fölötted... ..,
benned...” W.S.)

Összeér a fák koronája.
És ahol az ember nem járja,
fatörzsek sorfalában járva
feltűnik egy ódon lépcsősor.

Vonz, hív, tekintetet megragad,
és ismeretlen-újba hívogat,
fenn, a fényben látod már magad,
indulsz, erdei El Caminón.

Lépsz fokról fokra. Lépcső emel.
Peregnek napjaid. Csak fel-, fel-
jutni vonz a fény, talán jel:
ne maradj, ott vár rád az Úr;

mert hívogat, mert vár a fény,
mert béke vár az Úr kezén.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

költözés 2

szívemnek kedves apróságok tűnnek el
nem találom magam a felfordulásban
már ez sem az én otthonom de még az sem
ez a sehol sem a legpocsékabb érzés
kábultan az ismeretlenbe távozom

Z. NÉMETH ISTVÁN

Wéshelyzet

Most kéne elsétálni,
az égből lepiszkált szöveg
nem akar verssé válni.
Szánra pattan, ő ül elől,
lányra W.álik, S.írni kezd,
ismerősként visszajelöl.

Virrad

Kitömték hóval a testem, fekszem
a csillagszekéren, visz engem is.
Visz, pedig gondolataim még
a látható világba kapaszkodnak.

Látom magam egy ablakban, ahogy
kinézek. Szőkésbarna vagyok
és feketeszemű. A végtelent
vigyázom, amikor álmod őrzöm.

A hajnal elhessegeti az árnyakat.
Arcom elváltozik lassan:
madaraim torkában az ének
gyönggyé szilárdul.

LÁRAI ÉSZTER

?

Ez a mondat majd hazudik
itt az ige most elalszik
ott a főnév öngyilkos lesz
az isten meg tovább tesz-vesz

Újnyugat-reprint 2010–2021

B. MIHÁLY CSILLA**Piszkozat**

Tövist neveltem, jössz, kitéped,
nem kell a szívbe holt anyag.
Már hófehér a kinti élet,
ezüst harangok bonganak.

Kinyílt az ég, hogy megsegítsen,
mert álom gyűrött piszkozat;
nincs senki itt, csak én s az Isten,
fagyos kezével tisztogat.

Vérem csorog, de még nem unja,
sebészszikével húsba vág,
úgy állok közben égbe nyúlva,
mint édenkerti néma fák.

BENKŐ VIVIEN CHER**Nem értem**

Nem értem a havas hegyet
Láthatatlanul hozzáérek
Csend hatol Földanyánk ölébe
Magasztosan üres középre

Nem értem a tenger hullámát
Szent ősvízet zúdítva rám
Heves egyensúlyá áramlik
Benne határtalan nyugodtság*/

Nem értem az őszi levelet
Elmúlt emlékeimben létező
Formát ölt az enyészett idő
Száradó végtelen szépsége

Nem értem a sugárzó fényt
Lelassulva szívemmel nézem
Ott ragyog hangosan az erő
Érezni lehet teljes egészben

Nem értem
Talán Ők értenek engem

BALAJTHY FERENC**Parázzsal
megtömött***(Karant/ének/IX.)*

*Távol egy vonat suhan,
kivilágítva át a tájon,
mint halott anyám
parázzsal megtömött vasalója.*

(Csoóri S: Hangok az éjszaka mögül)

Fut-e még kék Földvonat át a tájon,
S mint a parázs, izzik-e majd a Nap?
Anyám lelkének suttogását várom –
Lesz-e még a ma –, lesz-e a holnap?

Simára vasalt, nagy hómezőkön még
Fátylas alkonyat tán nem haragszik!
Erdőn, mezőn és dombokon át a fény
Nem pusztul el, bár csendesen alszik.

Át meg át, vészterhes, vad Úrvilágon,
Fut-e még velünk az árva Földvonat,
Vagy kövekbe kényszerített lenyomat

Marad utánunk, szétszórt állomáson,
Ha a parázzsal megtömött szív piheg,
S a Lét, Nagy Napvasalója jéghideg!

VARGA IMRE**Totem**

Kopár dombtetőn
február végi fényben
kiszáradt tölgyfa.

Újnyugat-reprint 2010–2021

VÖRÖS ISTVÁN

Az olvasásról

Az olvasmány azért talán
nem fontosabb, mint egy beszélgetés.
Nem fejbe átlépett néphagyomány,

minek követése során
irányt vált a közvélemény.
Az olvasmány azért talán

nemcsak az írás a közért falán,
nem szakácskönyv, nem képregény,
nem fejbe átlépett néphagyomány,

ami nem létezik későn, korán,
világ a határ két felén.
Az olvasmány azért talán

több, minthogyha kimondanám,
mi bennem él, s nem az enyém.
Nem fejbe átlépett néphagyomány,

nem üvegkéz gépzongorán.
Régóta nem alkalmazott remény.
Az olvasmány azért talán
nem fejbe átlépett néphagyomány.

MISKE EMŐ: Haiku kép XI.

FILIP TAMÁS

Iskola

A fűtő lázas, a kályhák kihűltek.
A gyerekek vacogva ülnek,
s nagykabátban. És odakünn
minden felgyújtott falu
várossá nő a tűzben.
Óra van vagy szünet?
Ki tudja... Az biztos, hogy nem
szülői értekezlet, itt mindenki
árva, a tanárt is beleértve.
Mesélek nekik, hogy ne féljenek,
s ők figyelnek, hogy ne féljek én se.
Azt mondom nekik: a cél
megvárja az utolsó futót is,
meg azt is, hogy maradjunk együtt,
mert az öröm keres, és könnyebben
ránk talál, ha várjuk türelmesen.

Megrendelhető:
happycaroffice@gmail.com
ereft@gmail.com

SCHWALM ZOLTÁN

Az elmaradt Majális

A havi fixe megvan
nem is vágyik többre
a gyermekkori álmok rég a falnak lökve
haszontalan kacattá aljasult a hite
ha a tankja tele
az erkölcs minek ide?

Ha a havi fixe megvan
– nem sok nem kevés –
nem gondol a múltra
(az apja igazára)
csak a maga malmára
a semmibe tákolt önhitt egopajtára.

Olcsón adja magát
diszkontéletet él
azt képzelet gazdag
pedig végtelenül szegény.

A havi fixért cserébe
vígan lemegy hídba
főnökének pitiz
majd a fészbukon szidja.

Élete végtelen lájk
hamis mű-élvezet
kiáltó kérdőjel egy vak érintőképernyőn
satnya makimajom-igyekezet.

Olcsón adja magát
a család is csak álca
ha roskad a tálca
büszke (felsőbbrendű) önmagára.

A koldust kerüli
vesztesnek tartja
nem ad aprót soha
mert az is csak egy marha –
aki az utcán szédeleg.

Hadd dögöljön szegény!
– mormogja magában
de ha kérdik mit érez
műkönnyeket csorgat a zsebkendő sarkába.

A havi fixe megvan
hát szorítja a székét
szolgává alázták
de nem érzi a vesztét
pénzét átutalják
ha megint eleget nyelt
bónuszt is kaphat –
látszatsikert.

A havi fix kötelez
nincs igény a másra
egy emberibb világra –
erkölcsre
kultúrára.

Robotrajok
humanoidok
íróasztal mögött bomló elmék
felpumpált szájak
hiénák és árnyak
amerre csak nézek.
A pokol.

A vak düh
gyomnövényei
uralják
a valaha Majálist ábrázoló
buján zöld tájat.
Oda a káprázat.

Marad a havi fix...

CSONTOS MÁRTA

Szétszórt részletek

A kitépett oldalakat most
visszaragasztanád egy másik
helyre az albumban, ahol mások
a paraméterek, hogy az elfuserált
valóság hologramján látható legyen
a túlzás minden apró részlete,
androgün-sóvárgásod nőiségének
koreográfiáját újra átnéznéd, hogy
a maradék lét szürkületében
kirajzolódjanak az agyongyötört,
megtaposott majd fölragyogtatott
körvonalak.

Most az összes, egykor zsenge
félreértést átszínezik az álmok,
szabad utat kapnak a transzcendenciák
az ellentmondások labirintusából,
s a gyermekkori, elmosódott fotók
hátterében felsejlő levendulakék
dombok árnyékából már nem érzed
az összeesküvés haragját, letisztult
csönd ül körülötted, rejtőzöl a nyári
orgona bókoló ágai alatt, nézed
a lepkék önfeledt rajzását, s tudod,
egyszer majd te is ledobhatod
szárnyaid, s intesz egy utolsót
égre futó lelkednek.

ZALÁN TIBOR

Genezis

Világunk fölött
van egy másik világ Még
alig alatta

Újnyugat-reprint 2010–2021

DEBRECZENY GYÖRGY

akácós úton végigmennek

az akácós úton végigmennek
a múdalok
de ilyenkor a műúton
már nem jár senki

rosszkedvünk telén
leмент a hold
leментették
benne alszik a szerelemcsütörtök

nem érik a szőlő az égi mezőn
egerek és emberek
nem ürítik ki az aranyserleget
nincs hűség sem hőség sem bőség

a dolgok új megvilágításba
vagyis új elsötétítésbe helyeződnek
az akácós úton végigvonulnak
a valódi múdalok

a múlt prózáját
akarom mondani
a múlt pórázát
rángatja a jövő kutyája

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

Maximum habcsók

(kis színházi abszurd)

Pincérnő: Mit parancsolnak?

Kurucz: Kezdem én?

Várad: Talán a hölgy, nem?

Kurucz: Persze, hát persze.

Kitti: Még nem döntöttem. Van Önöknek klatutjuk? De tudja, csak ami fekete, magozatlan cseresznyéből készült, mert az az igazi!

Pincérnő: Ilyen itt nincs. Ajánlhatok francia-krémet?

Kitti: Macaron?

Pincérnő: Maximum habcsók.

Kitti: Azt nem szeretem.

Várad: Nehéz veled, drága. *(A pincérnek.)* Én egy kávét kérek, meg a krémet. Jó lesz az is, amit a Kittikének hozott volna.

Kurucz: Nálam is kávé játszik. Erős legyen!

Várad: Olyan, mint amilyen te vagy, Péterkém? Jani, te nem eszel, nem iszol? Fényevő vagy? *(Nevet.)*

Angelusz: Még reggel van nekem. Legyen zöldtea!

Pincérnő: Mézzel vagy cukorral?

Angelusz: Mézzel.

Kurucz: Janikám, hogy vigyázol magadra!

Angelusz: És még kérnék egy párizsi kockát.

Pincérnő: Párizsunk nincs. De kardinális igen!

Kitti: Nincs benne lekvár?

Pincérnő: De van.

Kitti: Az osztrák eredeti receptben nincs.

Pincérnő: Mi nincs?

Kitti: Lekvár.

Pincérnő: Akkor?

Kitti: Jó lesz egy mandulás, konyakos mousse.

Pincérnő: Önnek, Uram?

Angelusz: Brióst! Köszönöm.

Pincérnő: Más?

Kurucz: Mi más? Na, jó egy ásványvizet. Bubishi.

Pincérnő: Máris hozom. *(Elmegy.)*

Kurucz: Akkor?

Angelusz: A projekt.

Kurucz: Hallgatlak.

Angelusz: Bioburger.

Kurucz: Micsoda?

Angelusz: Várjál, várjál. Ott van a Laci. Jó gyerek.

Kurucz: Elég jó.

Angelusz: Kiszáll a vágóhídból. Magánzónak áll. Viszi a kapcsolatait.

Kurucz: Mónust is?

Angelusz: Gyerekkori cimborák, hogyané viné.

Kurucz: Oké, oké.

Angelusz: Van egy gazdálkodó, aki megszorult. Most eladja neki a gebéit, a marháit, a hízóit. És a farmját, a földeket. Kint, a négyes mellett, Taraj-pusztán. Annyira megszorult, hogy négyórás fizut kap, és neki így is megfelel. A saját telkét művelti eztán a Lacinak.

Kurucz: És?

Angelusz: A Laci nagyot fog a bolton. Van marhája, lova. Érted?

Kurucz: Nem, mi a lényeg?

Angelusz: Ebből is, abból is vág majd. Bele a húsba.

Kurucz: Én nem szeretnék szórakozni a fogyasztóvédekkel. Pedig nem lenne rossz az a hús, ha jól értem. Csak lovat is látna a hamburgerünk.

Angelusz: Vágod.

Kurucz: Nem ma kezdtem, kisapám.

Angelusz: Ezért jó veled tárgyalni.

Kurucz: Tárgyalni jó, de miért mondanék igent? A holding megy. Kitti tegnap hozta be a féléves jelentést. Te mit gondolsz, drága?

Kitti: A hamburgert szeretik.

Kurucz: Te is megennéd, édes?

Kitti: Vega vagyok.

Kurucz: Nem mindig. *(Nevet.)*

Kitti: Hol a pincér?

Angelusz: Ott jön.

Kitti: Kérhetnék még valamit?

Pincérnő: Parancsol?

Kurucz: Azt majd később...

Kitti: Ne legyen benne sok konyak. Vezetek.

Pincérnő: Nem lesz.

Kitti: Köszönöm.

Angelusz: Lenne rá bankhitel is.

Kurucz: Ki vállalná be?

Angelusz: A Mónus barátja.

Kurucz: Ismerem. A Radnai.

Angelusz: Vágod.

Pincérnő: Uram, a teája!

Angelusz: Köszönöm.

Pincérnő: A Mousse.

Kitti: Jól néz ki.

Kurucz: Muff?

Kitti: Leállhatnál.

Kurucz: És a kávé is befutott.

Váradi: A krémes is csinos darab. *(A pincérhez.)* Kérhetek még egy kis tejet? Tudja, a gyomrom.

Pincérnő: Hozom.

Váradi: Kösz.

Kitti: Mónus még mindig Andival jár?

Váradi: Igen.

Kitti: Haragszol rá?

Váradi: Már nem. Meghálálta.

Kurucz: Hogyan? Az Andi?

Váradi: A Mónus.

Kurucz: Nem akarom tudni! *(Nevet.)*

Váradi: Leállhatnál.

Kurucz: Szóval?

Váradi: A sportszergyártóval összehozott. Pályáztunk. Nyertem.

Kurucz: Mennyit?

Váradi: Tízet.

Kurucz: Nem sok.

Váradi: Akkor jól jött.

Kurucz: Mónusnak is. A felét kérte?

Váradi: Semmit se kért.

Kurucz: Beérte a nővel? Bocs.

Váradi: Be.

Kurucz: Jól jártál, öreg! Tudsz te! *(Nevet.)*

HEKL KRISZTINA

Az olajsejk álma

A gyárból mindenki lopott. A targoncavezető, a raktáros és a szalag mellett álló munkás is. A lopás a betanulás része volt, oktatókkal és meősokkal. Az irodán tollakkal, ceruzákkal kezdték az újoncok, azután következtek a nagyobb tárgyak, mint a tűzőgép, a szalagos irományfedél, az átíró tömb és a spirál füzet. Utóbbi esetben úgy tett a dolgozó, mintha csak a munkáját vinné haza, hogy ne legyen feltűnő. A szeptemberi iskolakezdés előtt megszorodtak az otthonra hazacipelt feladatok.

– Most írom össze a megrendelést az Ápisznak – súgta a titkárnő. – Szóljatok, ha szükségetek van valamire! Technika-rajz dobozt, hurkapálcikát és vízfesték palettát is rendelhetünk.

Mint ahogyan ő, mások sem csináltak titkot belőle. A büfé előtti sorban állva rendszeresen megbeszéltek, ki mit visz haza.

– A fiam a fűrészáru gyárban dolgozik, hozott haza parkettát. Érdekel?

– Lakkozott vagy olajozott?

– Kezeletlen tölgyfa, viszont láttam pár doboz akril lakkot a raktárban.

A divat és a lakberendezés volt a gyártósoron ülő varrónők kedvenc időtöltése. Tekintettel arra, hogy a gyárban komplett buszbelső készült, remek dolgokat lehetett hazavinni. A fogantyú volt a belépő szint, ezt minden szünidei diák is el tudta csenni. Mivel bőrből volt, nagyszerű karperecek és nyakláncok készülnek belőle. A váltószoknya mellett a női szoknya készítése is kihívást jelentett számukra. A gyártástechnológusok néha egy-egy mérnököt is bevonva dolgoztak a bonyolultabb szabásminták elkészítésében. Ha az adott modell sikeres volt, tekercsszámra hordták ki a műbőrt a selejtraktárból.

A raktárosok a kapaszkodó-, valamint ajtómozgató rudakat is lopták, ebből némi barkácstudással mindenfélét lehetett otthon hegeszteni, volt, aki egy fóliásátor vázát össze tudott állítani belőle. Az ülészatból bevásárlószatyrok, ülőpár-

nák készültek. Nem is kellett vele sokat vacakolni, a varrónők készséggel megvarrták eltéphetetlenül erős, barna cérnával, amit szintén gurigaszám hordtak haza, palántát kötözni.

– Voltál Évikénél?

– Még nem.

– Érdemes megnézni. Olyan az előszoba és a konyha, mintha egy busz belsejében lennél. Még a lámpa is. Nagyon ügyes a férje. Nem olyan töketlen, mint az enyém.

A szerényebb, tisztességes munkások nem loptak, csak kölcsönvettek egy-két apróságot, majd visszavitték. Például teherautót a hétvégi költözökösökhöz.

Egy átlagosan szürke, novemberi napon a gyárigazgatóság a dolgozókat az üres szerelőcsarnokba terelte. A munkások sapkájukat kezükben gyűrögetve, kantáros nadrágban és pufajkában álldogáltak a hatalmas, fűtetlen csarnok közepén. A szélső helyeket irodisták foglalták el, fázosan topogva a szoknyában és nejlonharisnyában. Még a büfé is eljött. Nem volt kávé, üdítő és pogácsa, mint máskor, viszont nagy volt a csend. Többen ijedten pislogtak körbe, nem értették a gyülekező okát.

A pirospozsgás igazgató az emelvényen állt, mögötte, jobbról és balról hangfalak. Megkocogtatta a mikrofont.

– Dolgozók! Azért gyűltünk ma össze, hogy egy nagy horderejű, gyárunk jövőjére vonatkozó bejelentést tegyék. A szemfüleesebbek már észrevehették a titkos előkészületeket, a változás előszelét. A nagy hír előtt azonban hadd mondjak el pár idevágó gondolatot. Távlati célunk az, hogy mindenki egyenlő mértékben kapjon a javakból. Azonban míg idáig eljutunk, a teljesítményt kell figyelembe vennünk. Egyaránt igaz ez a kollektívákra és az egyénekre is. Aki becsületes, tisztességgel dolgozik, és itt kihangsúlyoznám a tisztességes szót, jobban részesül majd a javakból.

Ennél a mondatnál Évikét, a bérszámfejtőt ki kellett kísérni a tömegből, mert elkezdett szédülni.

– Dolgozók! – dörrent az igazgató hangja akkorát, hogy a mikrofon sípolni kezdett.

Az utána következő mondatokat már nem lehetett érteni a gerjedés miatt. Néha lehetett hallani egy-egy szövegfoszlányt, mint a humánus alapelvek, a hatékony gazdálkodás feltételei, az autóbuszok Rolls-Royce-a, az olajsejkek álma, a monacói herceg kedvence és a szakmai.szellemi egység.

A gyűlés után a munkások közrefogták az első sorokban állókat.

– Miről volt szó?

– Készült egy luxusmodell, a jövő hónapban indul a szériagyártás.

– Ennyi?

– Ennyi.

– Mi köze ennek a teljesítményünkhöz?

– Azt nem tudom.

Hamarosan furcsa szállítmányok érkeztek az új busztípushoz. Méterszer méteres dobozok, felirat nélkül, csupán gyári számmal. Biztonsági szalag is volt rajtuk, hogy ne lehessen kibontani. A raktáros sem tudott többet, együtt találgatták, mi lehet benne. A luxus szó perzsaszónyegek, drága függönyök, valódi bőr formájában jelent meg a szemük előtt. Azt senki sem tudta, milyen lesz az új széria, viszont ötletekben nem szenvedtek hiányt. Volt, aki apró kaszinót képzelte a busz hátuljába, oda, ahol a négyes ülések vannak. Néhányan kardoskodtak a minibár mellett. Egészen mások azt állították, televízió lesz minden utas előtt, és a busz saját antennát kap. Egyre nagyobb számban érkeztek a raklapok, és egyre több embernek jutott eszébe, hogy le kellene csippenteni belőlük. Egy-két doboz nem fog hiányozni senkinek. Most nem holmi szerszámlopásról volt szó, amit nadrágszárban kivisz az

ember. Egyetlen nagyszabású akcióról, az ilyenmit alaposan elő kell készíteni.

A portás tudott mindenről, aznap este ellenőrzés nélkül engedte ki a fuvarokat a nagykapun. Szállítólevelet írtak, de nem adták le a könyvelési osztályra. A terv zseniális volt, észrevétlenül működött, egyetlen bökkenő volt csupán, a vártnál több dolgozó akart részesülni a javakból. Ki tudja, mit hoz a jövő, az igazgató is megmondta, hogy teljesítményalapú lesz a bérezés, a csókosok majd többet kapnak, könnyen felkophat az állunk, mondogatták.

Aznap éjjel izgatott családok tucatjai ülték körbe a lopott dobozokat. A családfők ünnepélyesen vágták át a biztonsági szalagot, majd csomagolták ki a sok fényűzően formatervezett, eleganciájában visszafogott, krémszínű porcelánt.

Eljött végül a nagy nap, a gyárból kigördülő, impozáns buszokat átengedték az utazóközönség részére. Az egyik kezükkel gyereket ráncigáló, másikkal koffert húzó asszonyok öröme egyetlen közös sóhajban egyesült, amikor meglátták az emelt padlójú, piros buszt és oldalán a feliratot. Sejtették, hogy útjuk során királyi kényelemben lesz részük, de ekkora luxusra ők sem számítottak. Férjeik is ujjongtak, mert tudták, indulásig ihatnak még egy üveg Kóbányait, nem lesz belőle baj. Az autóbusz kényelmes volt és tágas, hővédő ablaküvegekkel, ruhatárral, hűtőszekrényvel, légkondicionálóval felszerelt. Az üléseket lehetett dönteni, ki tudták nyújtani a lábukat. A sofőr modora kifogástalan volt. Kellemetlen meglepetés csak kétszáz kilométerrel odébb érte őket, amikor elkezdtek szállingózni a busz hátsó fertályába. Szerették volna igénybe venni a csúcsmoделl híres extráját, a megváltást jelentő mellékhelyiséget.

www.tamaso.hu

**Kis példányszámú könyvek és
újságok gyártásának specialistája**

FARKAS GÁBOR

Játék és eszme

„Én játszom ugyan, de ti vegyetek komolyan!”
(Szilágyi Domokos)

Szó alkotta *limes*ben sáncok a hajdani versek,
örtornyokként állnak lét s nemlét felezőjén,
termékeny hús-vér árnyak. *Circumdederunt me* –

mint vastag tölgyek, zakatolnak tág teleimben,
néhány percnyi tavasz lombkoronájukban.

Mert amikor nem mernek fájni a régi szilánkok,
akkor is átszűrődnek az elhullt fürtök a múltból,
lármásan torlódik a táj, két oldala fészek,

nyílnak a titkok a parton, a fák szakadékba simulnak.
Fordul a kényszer, mert végtelen ég a határ.

Állok a hídon. Alattam kéklő éjszaka billen,
néhány olcsó slukkot még lélegzek a tájból,
nézem az árkok előtt pihenő ősrégi akácot –

illata szimbólum, melyben sodródik a holdfény,
csendjén kék hegyorom, csúcsán lüktet a szél.

Mákkelyhek fűzőld selymen, mint pázsiton árnyak,
fáradt éjjelek és rostos héjú, lila hangok,
sáncokon és korhadt örtornyokon átremegő fény,

mindig szűkre szabott a határ, és terjed a távol.
Mélyül a tér, mélyül, fulladok, émelygek.

Játék s eszme között félúton a líra, de olykor
félek a megfeketült, bársonypuha disztichonoktól.
Nincs árnyékom után más, én épitem a sáncot,

mert megvámolják a határon lelkemet. Így lesz
szó alkotta *limes* minden hajdani vers.

A mű szerzője a XXIII. Aquincumi költőverseny
Arannyal ékesített Babérkoszorúját (fődíj) érde-
melte ki 2020-ban.

ZALÁN TIBOR

Érzet

kék hóban
kék farkasok járnak
messze a göncölt hajszolja a Hold
várj meg
ne álmodd túl messze
magad a halálotól reccsen
az ág madár valaki les ránk onnan

Újnyugat-reprint 2010–2021

RŐCZEI GYÖRGY

Festmény

(digital work / 2021)

GYŐRI ORSOLYA

Határon ácsorogva

Ha jégvirágos ablakon benéz
a Hold, magányos olvasóba botlik,
ki nem törődik égi fénnel. Ég
egy ismeretlen izgalomban. Ottlik

regénye térdre ejtve; ágyon ül,
mereng. Az *Iskolát* feledni képte-
len. Összecsukni sem meri, felüt-
ni sem. Szamárfüles kötet. De vége

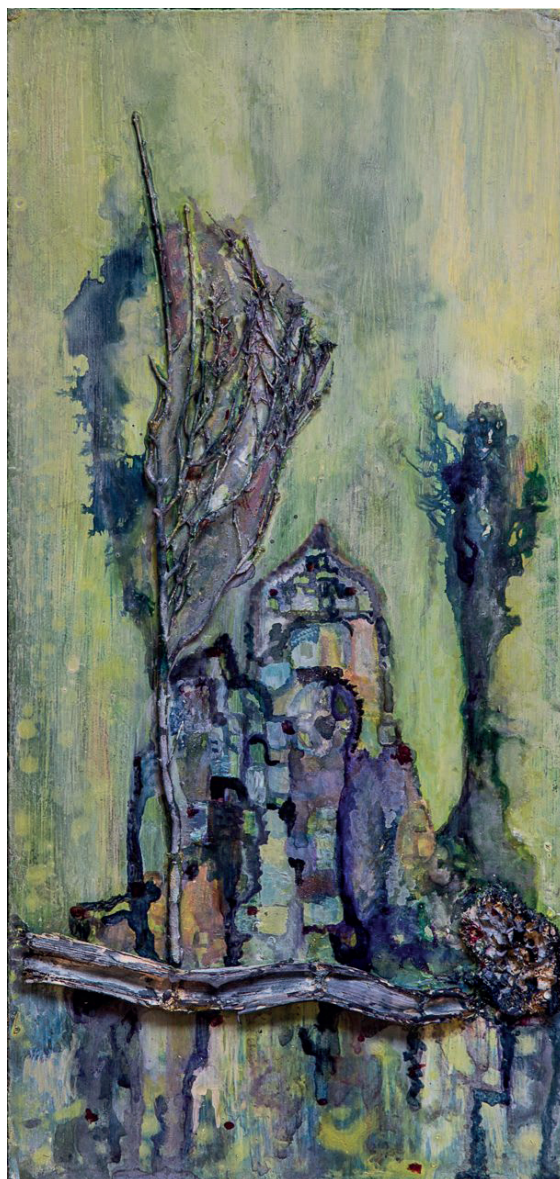
ma sincs. Hisz újakezdte már megint.
Nagyapja könyve volt. Öreg papírlap
esett ki, jegyzetek, vonatjegy is.

Relikviák. Megannyi nyom: kibírta,
nem írt. Helyette élt. Az elveit
nem adta föl határra érve. Titka

rövid, betűsorok közé beírt:
*„A némaság elégtelen (meg ritka).
A szó kevés. Közöttük egy kötél
feszül, hol ácsorogni van remény.”*

A mű szerzője 2020-ban a XXIII. Aquincumi költőversenyen a Nyugat Plusz különdíját érdemelte ki. A zsűri tagjai: Szepes Erika, irodalomtörténész, kritikus, író, az Ezredvég versrovatának szerkesztője, Farkas László, a Tekintet szerkesztője, Baráthy György, dramaturg, műfordító, Szabó Zoltán Attila író, költő, a Nyugat Plusz alapító-főszerkesztője, az Újnyugat Irodalmi Kör vezetője.

Nyugatplusz

MISKE EMŐ: Múltidéző

MOLNÁR JÓZSEF

Visszhang

(*Jorge Luis Borges: Labirintus című versére*)

„Bent rekedtél. Nem lesz ajtó soha.”
 A bikaarcú néma küzdelemben,
 te vagy a harc, s te alkotsz csillag-rendet,
 te vagy a gúny, s az iránytű-moha.
 Nem zöldell benned tűz, te mostoha.
 A süllyedő ég értelmetlenül elzár;
 belső hegyeidben se lift, se vājár,
 te vagy a kegy, s az isten ostora.
 Már századok óta bolyong a lélek,
 réseket keresve, bomlott falat,
 egy titkos hajszáltrepedést – utat;
 az örök körforgás ne érjen véget!
 Reményfonálért sikoltasz a ködön,
 kéretlen visszhangod régen kiölted.

SZŰGYI ZOLTÁN

Só és Fény

korsóba fogott óceán
 választott edény
 maradj csak
 – akár –
 levél
 a föld falán
 izzó só
 és fény

VÖRÖS ISTVÁN

Milyen jó

Milyen jó,
 hogy ezt
 megélhetem:
 egy buszban
 ülni, miközben
 ömlik az eső.

Van cseresznye
 még,
 és van eper.

Kezemben
 könyv, és
 van úticél,
 ahová
 utazom.

Többet
 akartam?

A víz a
 sebességtől
 ferde patakokban
 csorog végig
 az ablakon.

LENCSÉS KÁROLY

Csorba bögre

Még kifogyott öngyújtót se volt szívem szemétre dobni.
Semmilyen kacatot. Tele a szoba lommal. Régi
Megunt holmik kartondoboz gyűjteménye. Kerülgetni kényelmetlen.
Belerúgok mindig valamelyikbe, és ha szemem megakad
Egy ázott borítékon egy el nem küldött szerelmes levélen
Egy elutasító válaszküldeményen ma már csak mosolygok.

Tömve a polc gyerekkori rajzaimmal. Egy
Karácsonyra kapott csillagvizsgáló mered a Kis
Herceg borítójára. Kozmosza betérít, plafonra vetít könyökhorzsolást
Csókot a homlokra félelmetes szikrázó kenyérpirítót, megfakultan, de élénken
Pont, mint egy régi filmet. Koszos radír hányódik gyerekkézzel
Írt ákombákomb betűk között várva, hogy végleg eltűntessen valamit.

Épp ezért nem használom. Kitérölni valamit akár egy betűt is
Az olyan végleges lenne, én egyelőre nem foglalkozom a Halállal.
Mindennek helye van. Helye kell, hogy legyen. Talán egyszer átrendezem,
Ha nem azért, hogy idegen szemed találjon rendszert a korszakos emlékek között, hát
Azért, hogy legyen egy szép nagy könyvem. A Bibliám, ha leveszem, helye marad
A tapétán egy tiszta könyv alakú folt. Felütöm valahol és aznapra reményt, mosolyt, vagy köny-
nyet ad.

Mai dolgaimnak alig hagyok helyet. Valami megváltozott mára.
Nem kinn. Bennem törik miszlikbe az, ami várhat. A letört fülű pöttös
Bögrét azért a konyhaasztal közepén tartom, hogy ébredéskor kezem ügyébe legyen.
Kényelmetlen a fogása, de mennyi hajnali érintéssel fűszerezett teába
Oldotta rossz vagy jó napom. Talán még se változtam sokat. Hanyagabb
Lettem. Öregebb. Minek gyűjtögetni. Elvégre a tükörbe vetült arcképet se őrizhetem meg.

Talán mégis csak szelektálnom kéne. Helyet adni a változásnak?

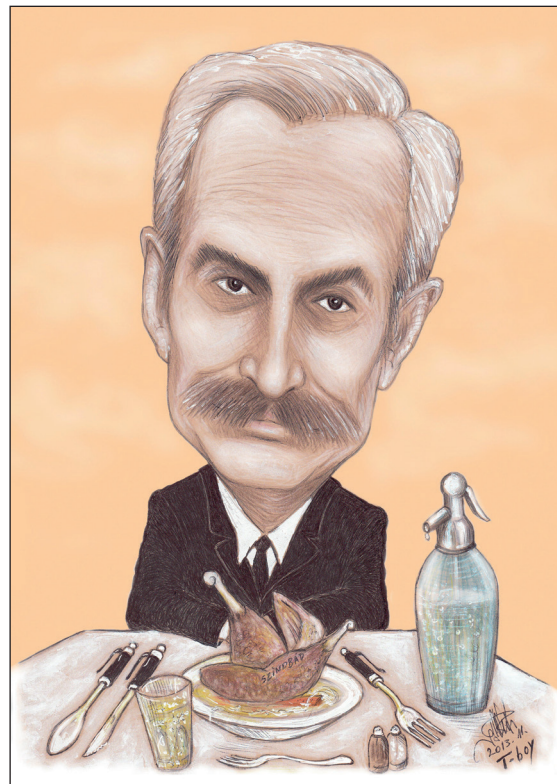
SZAPPANOS GÁBOR

Meglepetés a Zöld Macsekban

Miután a kora nyári alkony szürke, itt-ott vérfoltos lepedője leereszkedett a Ferencvárosra, Szindbád feltápáskodott, és a sövénybokrok mögül kisántikált a Semmelweis Egyetem II. számú Patológiájának még be nem zárt kapuján, kissé fájós lábbal, mert a hatalmas terméttű, Bétóven Lajos nevezetű boncnok lábfeje kisebbnek bizonyult, mint az övé.

Az történt ugyanis, hogy az írás szerint épp boncolta ez a bizonyos Bétóven, de Szindbád közben föltámadt, és a boncnok ijedtében szörnyethalt, mert ilyet még ő sem látott. Utána Szindbád összekapta magát, lemosta a vérfoltokat az arcáról és a kezéről, és magára öltötte a Lajos fekete ingét és nadrágját, fekete cipőjét, majd leakasztott a fogasról egy fehér köpenyt is, s azt is fölvette. Sikerült észrevétlen távoznia a gyászos intézményből. A végéablakon mászott ki, nem akarta halálra rémíteni a csinoska, csontfésűvel feltűzött kontyú kisasszonyt, aki az irodában végezte a papírmunkát.

Ilyen még sosem fordult elő velem, amióta Szalay Gergely író újra meg újra kiráncigálta a holtak világából. Ezúttal a firkász még arra sem vette a fáradságot, hogy új novellájában új történetbe helyezze. Csak újra elővette, akár egy őszi lábbelit, amit sárosan bedobott a cipős szekrény aljába anélkül, hogy télire kitisztította volna. Szóval, a története ugyanott folytatódott, ahol Szalay tavaly abba hagyta az előző novellát. Azzal persze a tollnok úr nem törődött, hogy addig ővele, Szindbáddal mi lesz... Hát, mi lett volna, negyven nap múlva leráncigálták a lelkét a görög alvilágba a démonok. Azért oda, mert Szalay vadul tanult ógörögül az Isten, a haza és a saját dicsőségére, és a két dolog valami titkos szellemi csatornán összefüggött egymással. Na, és Szalay most hogyan hozta föl vajon Hadész birodalmából, ahonnan csak

Gál Tibor T-Boy rajza

nagyon kevesen szabadulhatnak? Úgy, hogy a firkász valami különös képességekkel rendelkezhet a szómágia területén, a szavaival szinte mindent el tud érni. Emellett valószínűleg kiváló lélekvezető is, pszichopomposz, Hermész isten szolgája, akitől eltanulta a menny, föld és alvilág közti közlekedés művészetét.

No, mindegy, morgolódtam rezignáltan Szindbád, újabb tanulsággal lettünk gazdagabbak: a halál utáni élet éppoly küzdelmes, izgalmakkal és szenvedéssel teli, mint a földi lét. Voltaképp nincs is lényegi különbség a kettő között.

Egy régebbi életéből emlékezett rá, hogy pár száz méterre, jobbra a patológiától, az utcások előtt van a Zöld Macsekhoz címzett iszoda. Arra viszont már nem emlékezett, hogy ezt az a másik tollnok, a Krúdy írta-e meg, vagy azt is ez a Szalay, ez a pióca, aki mostanában belőle él. A szembejövő némberek tekintetét a szemek sarkából figyelte, miközben ő igyekezett közönyösen, lezserül lépdelni, arra volt kíváncsi, megütköznek-e a látványon, amit nyújt. Nem, az a néhány nőnemű egyén, aki szembejött, vetett rá egy pillantást, és inkább elmosolyodott. Jaj, de jó! Akkor nem úgy nézek ki, mint egy kriptaszökevény, ami már jó néhányszor voltam, a fene egye meg. Nem tudta eldönteni, hogy a mosoly a kellemesen férfias fizimiskájának, a sántikálásának vagy az orvosi köpenyének szól-e.

Nehezen nyílt a Macsek ajtaja, de ő teljesen ki volt száradva, remélte, valami kellemes itóka helyre teszi a lelkivilágát. Odalent kellemes pinchehelyiséget talált, rögtön elől a pulttal, ahol kellemes ábrázatú pultos lányok állottak készséggel rendelkezésre, s kérdezték halkán, mit óhajt a kedves vendég. „Speciális söreink vannak, tessék választani, doktor úr!”

A „doktor úr” huncut mosollyal jutalmazta a nyájas szavakat, majd a sörök szemlézése után kért egy üveg mézes-gyömbérest. Amikor meghallotta az összeget, amit fizetnie kell, egy pillanatra megijedt, hiszen nem ellenőrizte előzetesen, hogy a halott Bétóven Lajos ruhadarabjainak valamelyik zsebében megbújt-e egyáltalán valamennyi Stex Alfréd. Megbújt, hála az égnek, a Lajos farzsebében begyűrt ezres lapultak, amelyek megakadályozták, hogy szegyenben és ital nélkül maradjon.

Miután fizetett, leült egy közeli asztalhoz, és kortyolgatni kezdte a sörét. Nagyon ízlett, de csak amikor már az első néhány korty legurult a gigáján, jött rá, hogy valami rendezvény közepébe csöppent. Nők és férfiak hallgattak egy kedves ifjú hölgyeményt, aki a női lét gyötrelmeiről adta elő egészen kiváló verselményeit. Majd egy fiatal firkász kapott szót, aki mosópor, tampon- és egyéb reklámok kifigurázásával mulattatta a vidámságra éhes közönséget.

„Egy irodalmi est közepébe csöppentem – futott át Szindbád agyán. – De jó! Legalább segítenek felejtetni a megpróbáltatásokat!” A taps után egy úriember újabb előadót szólított fel, egy rózsaszín inges férfiút, aki a következőképpen kezdte prózai írásának felolvasását:

„Miután a kora nyári alkony szürke, itt-ott vérfoltos lepedője leereszkedett a Ferencvárosra, Szindbád feltápáskodott, és a sövénybokrok mögül kisántikált a Semmelweis Egyetem II. számú Patológiájának még be nem zárt kapuján, kissé fájós lábbal, mert a hatalmas termetű, Bétóven Lajos nevezetű boncnok lábfeje kisebbnek bizonyult, mint az övé. Az történt ugyanis, hogy az írás szerint épp boncolta ez a bizonyos Bétóven, de Szindbád közben föltámadt, és a boncnok ijedtében szörnyet halt, mert ilyet még ő sem látott. Utána Szindbád összekapta magát, lemosta a vérfoltokat az arcáról és a kezéről, és magára öltötte a Lajos fekete ingét és nadrágját, fekete cipőjét, majd leakasztott a fogasról egy fehér köpenyt is, s azt is fölvette. Sikerült észrevétlenül távoznia a gyászos intézményből. A véceablakon mászott ki, nem akarta ugyanis halálra rémíteni a csinoska, csontfésűvel feltűzött kontyú kisasszonyt, aki az irodában végezte a papírmunkát...”

Szindbád előtt elfeketült a világ. „A kurva életbe, ez rólam szól! – döbrent rá a valósággra hirtelen. – Megvagy, te átkozott Szalay! Most kinyírlak!” S azzal föl pattant székéről, mely hátrazuhan, és ordítva rontott a helyiség belseje felé, sokakat ledöntve ültő helyükből, míg nem majdnem elérte a szemüveges rózsaszín ingest, de egy nagy asztal állta útját, és közben több markos író is oldalról lefogta. Egyikük megnézte a köpenyén lévő írást, majd így szólt a másoknak: – Nézd, a „II. sz. patológiá”-ról való orvos, de inkább pszichiátriára való beteg... – Majd őhozzá intezte szavait: – Uram, távozik önszántából, vagy hívjuk inkább a rendőrséget vagy a mentőket?

Szindbád morogva, szűkülve és leforrázva távozott megaláztatása helyszínéről, és csak remélte, hogy egy másik kocsmában nem vár rá egy újabb Szalay.

HEKL KRISZTINA

Krúdynak igaza volt,

az elegáns éttermekben az emberek nem esznek természetesen. Például ez a nő is, az imént. Ott hagyta az étel felét, a legjobb falatokat, leette a spagettit a szépen megpirított Serrano sonkáról, és a parmezán-forgácsokkal hintett, krémes szósz is a tányér alján maradt, mintha proli dolog lenne mindent jóízűen elfogyasztani. Eltartott kisujjal emeli fel a villát és a poharat, amíg a barátnőjével beszélget. Ujja hegyét sem szennyezi be étellel, sőt a szája sarkát sem, úgy tesz, mintha az étkezés valami szégyenteljes, állati és gusztustalan dolog lenne. Ha tehetné, inkább töltőre rakná magát minden éjjel. Kézzel eszem, és lenyalom az ujjam. Nem érdekel, hogy néz és fintorog. Két ujjal fogom meg a hatalmas, zöld olivabogyót, és a számhoz illesztem. Kellemesen savanykás az íze, fűszerek, kapribogyó és articsókadarabok díszítik. Körberágom a magot, célzok, és behajítom a fémszemetesbe. Műanyagdobozból falatozom, cerignola oliv, ez áll a dobozra ragasztott címkén. Beleharapok a zsemlebe. Egészen más, mint az otthoni péksütemények, nem spórolták ki belőle az alapanyagot. Leheletvékony Fjällskinka szeleteket szedek ki a papírcsomagolásból, ráterítem a zsemlebe. Füst és pác illata van. A fjäll jelentése famentes, magas síkság, ott legelészett az állat, amiből készítették. Kevés cheddar sajt is jut mellé, vastag, fekete viaszrétegből hámozom ki. Török, ahogy a műanyagkésemmel vágom, kemény, mégis krémes. Karakteres íze van. Dobozból és papírzacskóból falatozom a villamosmegállóban, Svédországban, és közben egymást nézzük azzal a nővel, aki a szomszédos étterem teraszán turkálja az ételt. Szerintem boldogabb lenne, ha nem kellene megjárnia magát.

Végigzabálom a világot. Mindenütt bemelegyek a piacra, a henteshez és a kisboltokba. Megkérem az eladót, hogy készítsen egy szendvicset. Sorrentóban, Göteborgban, Krakóban, a Kanári-szigeteken, vagy Budván. Emelje le azt a szép sonkát a szőgről, és szeljen belőle. A sza-

lámiból is kérek pár karikát, a pecorinóból egy vastagabb cikket, töltsön tele egy dobozkát az olajos vargányából és a szárított paradicsomból. Abból az érett fügeből is adjon, kérem, fél kilót, esetleg kaphatnék egy-egy marék mandulát, kesudiót, desszert gyanánt. Megkóstolom a bálnakolbászos kenyérfalatkákat a norvég piacon, azután megeszek egy szelet, hófehér húsú rántott halat sült krumplival. A hal szétomlik a számban, szinte elolvad a nyelvemen. Ezerszer visszasírom otthon a madeirai bélszín steaket, az uborkaméretű, édes banánokat, a kanári-szigeteki főtt krumplit mojo verde szósszal, a kaktuszlekvárt, a nizzai kenyeret, a szicíliai pisztáciás fagyit, a sült naphalat, a berber kunyhóban főtt csicsereborsót, a pálmafáról szedett datolyát, a svéd céklasalátát, az indonéz húsgombóclevest és mogyorószószot. Amíg falatozom a tengerparti homokban, a vonaton vagy egy hajó orrában, megállapítom magamban, hogy nagyon jó dolog van. Hangosan is kimondom, hogy állati jó. Egy király sem élhetne szebben.

A szemüveges, kontyos lány előtt két műanyagtál, alma, barack, banán, papírzacskó, benne valamivel, ami nagyon egészséges lehet, mert az van ráírva, hogy organic food. Feldarabolja az almát, a szeleteket a két műanyagedénybe dobja, azután következik a többi gyümölcs. Nézem, ahogy a banánt aprítja hozzászában, keresztben, így a vöröshagymát szokás. Nagyon komótosan készíti az ételt. Nem értem, hogy bírják ezt mások. Már rég elpusztítottok mindent, amit felhordtam a hostelbe, a barna színű, édeskés sajtot, a salátákat, pástétomot. A lány organikus, fehér masszát kanalaz a gyümölcsökre, és az egész kompozíciót megkoronázza a papírzacskóból öntött, fűrészporszerű korpával. Nézem őt, igyekszem nem feltűnően bámulni. Ugyanolyan sejtekből épül fel, mint én, van keze, lába, bőre és a haja sem hullott ki. Számomra érthetetlen, hogy lehet felépíteni egy embert olyan építőkockákból, mint a zabkorpa?

CSONTOS MÁRTA

Ahorita¹, avagy a várakozás bizonytalansága

Mindig várnod kell, s a végén már nem is tudod, miért vagy készültségben. Körülötted egyre csak nyúlik a csendbe zárt készenlét pókfonala, már nem látni melyik mellékszálon eresztetted le a lelkedből kiszakadt örömödát, hiába erősíted meg a keresztzálakat, nem várnak rád sehol, csak a felületi feszültség rezdülései tudatják veled, elvesztetted megint a pillanatot, elvesztetted a célba érés örömet, csak egy rövid komment vár az elsötétített valóság üzenőfalán, csak ott téblábolsz fogcsikorgatva, csak egyetlen szó maradt neked a hiábavaló tolongásban: AHORITA

Az árnyékba vackolt sugarak nem mutatják meg az utat, így néha jó, ha lemaradsz, kezekben marad a stafétabot, s az utolsó stációnál bebújsz az elnémult öregharang kalapja alá a létutáni csendben.

Fejed felett tábla lóg kalkulált értékedről, a sötétnémaságban csak egy elhaló hang talál hozzád utat, s végleg befészkei magát fülkagylód jelfogó szférájába, hogy jobban halljad az elátkozott szót: AHORITA

Várakozás közben egyetlen lehetőség marad számodra, megtudni, mikor érvényes a MOST, ebben az önkisebbítő Szent Összevisszaságban.

KISTELEKI DÓRA: Engem néző Isten

1. mexikói kifejezés, mely a várakozás bizonytalanságát erősíti, bármilyen hosszú időtartamra utalhat

AGÓCS SÁNDOR

Festménymustra otthon

Maszlik István képeihez

Az *Izsáki tanya* behorpadt teteje
naponta emlékeztet
valamikor én is tudtam
nádtetőt javítani
hetekig magyarázta-mutatta
egy idős tetőfedő mester
talán látott bennem valamit
néha valóban csillogott
a szeme és a megmaradt
szerszámok most is itt
lapulnak a padlás zugában

az általunk régen elhagyott
hetényegyházi tanya talán
mégis megvan még mint
idegen test a mában és remélem
az egyetlen nyárfa és a
jól beállt szőlőlugas is megvan
és mi azóta is próbálunk
együtt élni a hiánnyal ma is
ÉJJEL-NAPPAL SZOLGÁLATBAN
mint az a szegény *Magányos fa*
azon a másik festményen

HEGYI BOTOS ATTILA

Suttogj még

Suttoghatna, ahogy
a sószagú szél.
A Nap bárányairól,
a hazafelé tartó nyájról.
Tovább pillék, csillók lebegéséről
az azúrba zuhant mézszkőszirteken.
A metszést nem tűró ágakról,
a pár órányi virágzásról.
A halhatatlanság kicsapódó mirhájáról
a bozóton átvergődő testeken.
Hogy itthon.
Itthon van, ahogy ez a kis kőszoba,
ez az aggódó félhomály.
A kifésült gyanták labdacsait
egyenként gyűjtja.
Lassan csillapul, tisztul, végre
egyenletesen szuszog a gyermek.
Mint tűzhely, dúdol az alkony,
mint csillag, suttog a ház.

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

TABLÓ
INTERJÚK

Líra
könyv

Írók Boltja

ANTOLÓGIA KIADÓ
LAKITELEK

ANTOLÓGIA

TAR KÁROLY

Vagy!

Sulyok Vince halálára

Lerakódott benned a szülőföld, mint a guanó és a gondolat, agyban és érben a mész, hidegfrontok a csontban, szemfenéken a képek, tüdőben a dohányfüst, nőkben a spermák, lombban a zöld, életben a halál. Jártad északi világod, honvágy már nem gyötör otthon és útközben, sem földön, sem a földben, mert apránként egészen, mint órák az időben, léptek a távolodásban, betűk a könyvben, mosoly a nevetésben, sóhaj a lézésben, pillantás a nézésben, mindenütt termékeny szülőföld lesz belőled.

MISKE EMŐ: Haiku kép IV.

BÍRÓ KINGA

A csend

„*Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom*” – tágra nyílt szemekkel dúdolja magában a verssort. Izzad. A délutánra gondol. Nem hiszi, hogy ez vele történt. „*Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom*” – ez csak egy rossz álom. Mindjárt felébred. Biztosan. „*Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom.*” – Várták. Már az utca végén látta őket. A szomszédasszony jajgatott, sírt, mint régen az öregasszonyok a temetésen. Undorodott tőle. „*Alszik...*” – a lélegzete is elállt, mikor a szobába lépett. Az üresség mellbe vágta. „*Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom*” – ringatja magát a versre. Ez csak rossz álom, ez nem a valóság. Csak lebeg, várja az ébredést.

Ő nem akarta ezt. Vissza akarta csinálni. Bárhogy, akárhogy. Csak legyen minden úgy, mint régen, amikor remény volt egy jobb életre. Amikor ő volt a remény köve, a zöld ma-

lachit. Emlékszik, mikor kapta... – „*Alszik a szív...*” –, akkor azt hitte, ez örökre szól, akkor mindenben hitt, akkor mindent elhitt. Vagy lehet, az volt az álom, a valóság pedig a mostani üresség? – „*...csönd van a házban, az éber egér se kapargál...*”

Mindent magával vitt. Nemcsak a tárgyakat, hanem a lelkét is, az életet, az életét, a nevetést, a vidámságot, a nyugalmat. „*...a semmi ágán ül szívem...*” – zakatol a fejében. Hogyan tovább? Van tovább? Merre? Most mi legyen? Most hogy legyen? A szekrényt ki se meri nyitni. A gondolattól is reszketni kezd a keze. Hogy éljen itt tovább?

„*...a semmi ágán ül szívem, kis teste hangtalan vacog...*” – ez maga a pokol.

Nem találja fel magát. Menekülne. Csak el innen. Valahová. Bárhová. Mondjuk a Dunántúlra...

CSERHALMI IMRE

Viccelni jó!

Csöppet se viccesen megkockáztatom, hogy a ma nálunk divatos stand up – előfordulásainak túlnyomó többségében – kiábrándítóan üres. A hangsúly a mán van, hiszen e műfaj hazai klasszikusa, Hofi Géza zsenialitása – hogy formás kis képzavarral éljek – máig világít.

Ha sok utódjának szövegéből kihagynánk az altesti tevékenységekre, a testnedvekre meg az alkoholfogyasztásra és környékükre vonatkozó részeket – mi maradna? Vajmi kevés, és ezt a hiányt még az itt-ott felbukkanó szalonrasszizmus és bulvárpolitizálás se képes feledtetni. Hofi Géza vicceinek, tréfáinak, poénjainak sokféle tárgya volt, de valamennyi – együttesen – szólt valamiről, és mindig ugyanarról: a világ(unk) abszurditásairól, a kiszolgáltatott, de mindig, mindent túlélő, fineszes kisember-ről. Pontosabban: az ő védelméről és szeretetéről.

Miről szól a mai stand up? Úgy általában semmiről – a szó valódi értelmében. Legfeljebb a röhögésről, ami bármily furcsa, túlságosan minimalista célkitűzés, még akkor is, ha egyébként a jókedvtől könnye csordul a – tv-felvételeken valószínűsíthetően előtapsolót követő – hálás közönségnek. Íme, a remek, a lényeglátó Karinthy-megfogalmazás: „Szeretnék egy kicsit nevetni. De nem tudok, ha röhögtetnek.”

Az igazi nevetetőik sohasem viccelni akartak, hanem közölni valamit – nem mindig nevetve, de mindig nevettetve. Felesleges idebiggyesztenem a mindenki által ismert névsorát azoknak a humoristáknak, akik filmen, színházban, kabaréban, konferansziéként máig maradandóan tudtak fontosat, olykor életbevágót mondani, akiket nem győzünk századszor is újranézni és újrahallgatni, és akik művészetében a vicc, a poén, a humor csak sajátos műfaji csomagolása volt a mon-

dandójuknak. Ami volt nekik, mert ha nem lett volna, ma már nem emlékeznénk rájuk, és a kortársaik szeme könnyes lehetett ugyan a kacagástól, de azok a könnyek nem elhomályosították a világlátásukat, hanem élesítették.

Kevesen vannak manapság, akiknek viccei mögött valamiféle gondolatot, felelős közlendőt vagy pláne koherens világképet vélhetnénk fölfedezni, többen viszont, akik a társasági hülyéskedés színvonalára züllesztik az előadó művészetnek ezt a nehéz és rangos fajtáját, s bár van köztük valóban tehetséges, saját hangját és előadóarcát formáló és látványának is humoros kisiparos, s bár akad kacagtató mozdulat, poentírozási technika, rutinos ritmusváltás, lendületes sváda, emberi vagy motorhangokat utánzó képesség, mindez veszteséglistává áll össze a tematikai silányság csüggesztő sivárságában. Főként ebből következethető a szomorú tapasztalat, hogy jó néhány stand up-os már a pályája kezdetén kiégni látszik. Mert noha ügyes, de csak az. Hosszú távra kevés.

Ha picit csavarinthatnék a gondolatmeneten, akkor a pediggel folytatnám. Azzal, hogy pedig a tevékenységüknek óriási keletje van, illetve nem nekik, hanem a humornak – a nevetésnek. Kissé analóg az ismert történelmi példa: a második világháború legkeményebb,

legvéresebb éveiben Pesten virágzott a kabaré, zsúfoltak voltak a színházak, és nagyon tudtak tapsolni a Don kanyarba indító, kedélyes dalocskáknak.... Az emberek nevetni tudtak, nevetni akartak. Mert aki nevet, addig se fél, különösen, ha még azon is nevetni tud, hogy fél. A nevetés feloldja – azáltal, hogy kanalizálja – a feszültségeit, enyhíti-feledteti szorongásait, és végső soron azt demonstrálja, hogy győztes, hiszen él, mindenkinek és mindennek az ellenére – él, megél, átél, felél, kiél, felél, túlél – a sor tetszés szerint folytatható...

A művészet és a tudomány kérdésfelvetése, problémalátása, iránya, divatja és ellendivatja sohasem lehet független az adott korszak gazdasági-társadalmi-politikai szükségleteitől. Ezért nem tartom véletlennek, hogy az utóbbi években feltűnően „nyomul” a nevetéstudomány (gelotológia), hogy a médiában, a lelki-orvosi tanácsadásban, mindenféle könyvekben, sőt plakátokon is mind gyakoribb az utalás: viccelni jó, nevetni egészséges, mosolyogni kontaktusteremtő.

Arról e téma mind kiterjedtebb tárgyalásában, ajánlásaiban az érdeméhez képest talán kevesebb szó esik, hogy a humor a társas

kommunikáció egyik igen eredményes eszköze. Biológiai bizonyított tény például, hogy a humorral rendelkező embernek nagyobb a szexuális vonzereje. A magánéleten túli szférákban még érzékelhetőbb a humor szerepe. Közösségek működését, konfliktuskezelését, kudarc-feldolgozását segítheti. Az együvé tartozás kódja, a közös célra orientálás eszköze, a beilleszkedés módja lehet. Természetesen a viccelésnek is akadhatnak kirekesztő, destruktív formái, viccel is lehet kellemetlenkedni, sérteni, alázni, mint a világon bármivel. De a találó, a szellemes, a lényegében bölcsességre, valódi tapasztalatokra, kritikát is vállaló önismeretre, a másság megértésére, életigenlésre és a mindenkire feletti jóindulatra épülő vicc nagy kincs. Amint az a családtag, barát, kolléga vagy akár ismeretlen utastárs is, aki ilyesmiben tehetséges, aki olykor egy szóval vagy egy-két mondattal tűrhetőbbé tud tenni vitát, elviselhetőbbé bajt és csapást, érthetőbbé ellentmondást; akinek a közelében valahogy mindig jobb az élet.

Mert a vicc nem vicc. Mert a vicc – mint minden alapvető emberi létszükséglet – halálosan komoly dolog.

Illés Pince, Erdőbénye
1998 óta
Nyugatplusz
Ó-Furmint, Nagyfurmint, Sárgamuskotály,
Tokaji Eszencia, aszúk, Akkord
és más csodák –
ásványokban gazdag területről, ahol Illésék
hétágú pincerendszere
a legendás 22 ágú Rákóczi-pince 2 ágát
foglalja magába!
<http://www.illespince.hu>
Erdőbénye, Kossuth út 1.

TÓZSÉR ÁRPÁD

A Nyugat Plusz folyóiratban hosszú évek óta megjelennek a Nemzet művésze, Tózsér Árpád, Kossuth-díjas író, költő, műfordító, irodalomtörténész versei, prózái, naplórészletei. Utóbbiakból gyűjtöttünk össze most egy csokornyit a Nyugat Plusz X/3. ünnepi kiadványa részére. „Időutazásunk” a 2010-es esztendő tétlét idézi föl, amikor a Nyugat Ma és az Újnyugat Irodalmi Kör gondolata is megszületett.

A fölöttes Te ideje

Naplófeljegyzések 2010-ből

■ Július 20.

Facebook-világ: egymástól várjuk a megváltást, a létünk visszaigazolását, az elismerést – nem egyfajta incestus ez? Hisz mindnyájan csak emberek vagyunk, egyanyagúak, monolitikusak; emberi mivoltunkat, s azon belül akár a tehetségünket is igazából csak valami más anyagú instancia, valami transzcendens létező igazolhatná vissza. Talán Kertész Imre is ide céloz, mikor a *Gondolatnyi csendben* ezt írja: „... bizonyos értelemben és egy bizonyos síkon kizárólag az elbeszélés (a mítosz, T. Á.) szelleme kedvéért élünk, ez a mindannyiunk szívében-fejében szakadatlanul formálódó szellem foglalta el Isten szellemileg kitapinthatatlan helyét...”. Erről van szó: a mítoszokban jelenlévő transzcendencia még lehetne számunkra egyfajta istenpótlék, maga az egyre inkább lét-feledő (azaz istenfeledő) ember (akit pedig eredetileg éppen a transzcendáló hajlama és képessége tett emberré) egyre kevésbé.

■ Július 27.

Bankban voltam (átutaltattam István fiaméknak a pénzt az esküvőjükre), s várakozás közben tanúja voltam egy kedves jelenetnek. Egy kismama is várakozott a 3-4 éves kisfiával. A gyerek nyugólódott: Mami, kakat! („Anyu, kakálnom kell!”) A mami megkérte a személyzetet, hadd mehessen el a kicsivel végére. Itt biztonsági okokból a mosdó az ügyfelek által nem használható – jött a felelet, de az egyik kedves, szőke

alkalmazott a lehető legtermészetesebb mozdulattal kézen fogta a fiúcskát, s egy cinkos mosoly kíséretében, amelyet az anyukával váltott, hátra ment a mosdók felé. S én majdnem megkönyyeztem a jelenetet: a cinkos mosolyt, a nők szolidaritását, ha gyerekről van szó.

Apropó: itt, Pozsonyban napjában rengeteg kismamát és terhes nőt látok. Pesten soha egyet sem. Itt a gyerekkocsi része a városképnek, ott nem.

■ Augusztus 8.

Galló Béla: „A gyermeknevelés ma nem rentábilis”. Tudom, a régi parasztgazdaságokban a sok gyerek jövedelmet hajtott, mi több: a gyermekmunka régebben a gyárakban is általános volt. A „rentábilis” szót mégsem érzem itt helyénvalónak. A közgazdaság nyelve újabban rátelepedett a magánéletre is. Második nyelvváltás kellene.

■ Szeptember 28.

Az ember olyan fűszál, amelybe reggeltől estig és estétől reggelig csapkod a gondolat és az érzelmek mennyköve. S hovatovább már minden idegen neki, ami természetes. Pedig mint más füvek, ő is arra volna rendeltetve, hogy ácsorogjon, szemlélődjön a napfényben, várja a zúgó, röpködő méheket, bogarakat, a gondolat és idegrángások villámai nélkül élvezze az Isten örökegy jelenét, békéjét. De már a természetnek

is minden idegen, ami emberi. Az ember a maga ideges futkározásával, kapkodásával, és gondolatainak, érzelmeinek más anyagúságával – hiba a rendszerben. – Olvasom Báthori Csaba írását Julia Kristeva *Önmaga tükrében idegenként* című könyvéről. Kristeva idézi Kafkát: *Minél hosszabban tanakodunk az ajtó előtt, annál idegenebbé válunk.* Az ember áll a természet ajtaja előtt, de úgy, mint aki éppen kijött az ajtón, azaz háttal a természetnek. Tanakodik, hogyan kellene visszamennie, de közben egyre inkább elidegenedik a visszameneteltől. Illetve háttal akar bemenni az ajtón. S eszébe sem jut, hogy egyszerűen csak meg kellene fordulnia.

■ Október 12.

Wittgenstein beszél a *Tractátusban* a „metafizikai szubjektumról”: „A szubjektum nem tartozik a világhoz, de ő a világ határa”. Azaz a szubjektumom csak a világom határáként létezik. „Hol figyelhető meg a világban metafizikai szubjektum?”, teszi föl a kérdést a filozófus. Sehol, s még csak az érzékelt világ sem szubjektum alakú, mint ahogy a szem által látott tér sem szem alakú. A másik véglet Heidegger, aki a metafizikának még a szubjektum által képzett határok formájában sem képes „létet” képzelni. Mindketten elfeledkeznek a költészetéről, amely igenis a metafizikai szubjektum látható alakja.

■ Október 21.

Tegnap itt volt (a Magyar Intézetben) Tolnai Ottó. Állítólag mindössze tízen voltak a találkozáson. Író csak Duba Gyula és Csanda Gábor. S hol volt az *Egyszemű éjszaka* társasága, Tóth Laci, Kulcsár Ferenc és a többi, akik 1969-ben többnyire Tolnai köpönyegéből bújtak elő? Vajon hogyan éli meg az ilyen celeb a kudarcot? Én, sajnos, Csallóközcsütörtökben voltam, késő este értem haza.

■ Október 24.

Csehov – közérzetdráma, mondja a rádióban Koltai Tamás. Addig játszottunk Csehovot, amíg meg nem születik a mai magyar Csehov. A Há-

rom nővér a mai magyar valóságról szól, s azt mondja: illúziókban élünk. Csakhogy: lehetséges-e egyáltalán az illúziók nélküli élet? A képzelet: tömény illúzió, de fel tudnánk-e építeni egyetlen házat, ha előtte nem volna róla bizonyos elképzelésünk?!

■ Október 30.

Úristen!, már 30-a van! Tegnap még csak 26-a volt. Úristen, már 8,46 óra van, az előbb néztem az órát, s még csak 7,46 volt. Az idő *de facto* nem gyorsulhat ennyire, én élem más (gyorsuló) tudattal ugyanazt a tartamot. Ami elég rejtélyes dolog, mert öreg korban ennek éppen a fordítottja volna logikus. Ez a rejtélyes dolog versbe kívánkozik:

Változatok a fölöttes énré

*Az idő megy
vagy tesped,
de nem a tested
ideje ez, hanem a
fölöttes Te-d.*

*

*Emeleten
lakik Dezső,
fölötte a
felettes Ó.*

*

*„Ó”-ként szemlélted
magadat este:
„Ó” úr elszunnyadt,
elnyúlt a teste,
álltál fölötte:
zord Fölöttes Te.*

*

*A Fölöttes Én mindent csak mímel
sírással, mosollyal, rímmel,
a halála is csak mimikri,
sírjánál Senki Erik rí.*

■ November 8.

A nyelv illúzió. Annak az illúziója, hogy az ember már nem állat. A nyelv olyan csodaté-

vő, bűvös köpeny rajtunk, amelyben láthatatlanná válik az ösztönénünk, s csak az udvarias, humanista, politikailag korrekt 21. századi föltötes énünk látszik. Magyarul: a nyelv olyan közvetett valóság, amely képes a közvetlen valóság helyére lépni.

■ November 18.

Színes tintákról álmodom – írta anno Kosztolányi. Én mostanában nem álmodhatnék színes tintákról, mert egyszerűen nem tudnám őket megkülönböztetni egymástól. Ezt a „tintát” például, amellyel most írok (örökíróval írok persze, de a nyoma tintaszínű), a műtetlen szememmel feketének, a műtött szememmel kéknek látom. Milyen lehet a valóságban, azt csak a Jóisten tudja. De azért, Arany Jánost ide applikálva: „Köszönöm, oh, Isten, köszönöm azt neked, / Hogy hetvenöt évig láthatám remeked”. S úgy látszik, tovább is láthatom még. Ha mindjárt két színben is.

■ November 19.

Kertész Imre mondta annak idején, hogy az irodalom és minden szellemi alkotás energiafőlősből születik. Milyen igaz! Ha az ember teljes energiája abban merül ki, hogy látni szeretne, nemigen fog például a holografizmus alapmechanizmusán töprengeni. Négy nap után (keden műtöttek, szürkehályoggal, ma péntek van) az előbb villant bennem először érdeklődés a szellem dolgai iránt. Gábor Dénes beszélt a rádióban (hangfelvételtől persze): „az igazi megoldások tudat alatt születnek” – mondta. Így született a hologram is (lényege: a lézerrel átvilágított fotonegatív térhatású képet eredményez!), s így születik a vers is, teszem hozzá én. Az ember összehord egy csomó élményt és ismeretet, és nem tud vele mit kezdeni. Dühösen a sarokba vágja az egészét, aztán egyszer csak magától megoldódik a kompozíció dilemmája, a szellem tudat alatti aktivitásának köszönhetően összeáll a vers, csak le kell írni.

HODOSSY GYULA

A piros almának nézett hős

Főhajtás Tózsér Árpád művésze előtt

Szívemben őrzöm azt az egyedülállóan szép, varázslatos kastélyt, amelynek tégláit tehetőséges, kifinomult érzéki ujjak gyúrták mefisztókból, wágnerekből, keplerekből, luciferekből. A kastély fő tartópillérét faustusból faragták, a tetőszerkezetét, szercimolnárból rakták, ablakait más-más anyagból készítették, az egyiket püthagoraszból, a másikat odüsszeusból, a harmadikat palamedészből illesztették a megfelelő helyre. Az ilyen mives ablakokból, melyek egyik másikján görcsös, okker ecetfa lóg be, nevezhetnénk rálátásnak, vagy akár össze-kavart rendnek, van vagy ezer. De a fő látványosság még hátra van, önmagában csak ezért is érdemes oda utazni, a dolgok sűrűjébe, hogy meglásd ezt a szonett-koszorúkkal, jambusokkal, epigrammákkal díszített lenyűgözően szép főbejáratot. A nap folyamán, ha még találkozhatunk, találkozunk a kastély messze földön híres főkomornyíkjával, Mittel úrral is, az maga a teljesség, a globális ártatlanság. Mittel úr, a mester, a valami és a semmi, az emlék és a képzelet, a lenni, és a lenni se, a születő csecsemő falujában csend, a csapzott hajú fiatalasszony, Ó Mittel úr, a kör és a köz, a pogány Tózsérék, a piros almának nézett hős, a mitteleurópai mittelszolipszizmus, a le nem pottyant egymásrautaltság.

LUKÁCS SÁNDOR

A várakozó hóhér

Kálnoky László emlékére

„Vénáinkban parányi csónakok úsznak, alig hallható zene szól...” és rohanunk egy szál ingben a fák közé, meg a hetven felé is, Lacikám! S ha egyszer – lehet, hogy nemsokára – megtalálom azt a múltba vezető titkos ajtót és rád bukkanva fölébresztelek, talán mégsem lesz olyan keserű ébredésed. Mert beléd karolva végig bolyongunk újra a csapdák útjain. A fölfelé vezető csigalépcsőn a nyugodt, holdas éjbe lépünk, és lent a tábortüzek körül ólálkodó árnyak eltűnnek majd váratlan felbukkanásunkra. A holtidény elhagyott helyszínein felszáll a por a kopottas kanapékról, és finom borocska buggyan üresen tátongó poharainkba. S hajnalban – szóljon meg bárki is érte! – még mindig csak ülünk szembe egymással a tó fölött olvadó fagyos napkorong alatt, és összekacsintva kiröhögjük skarlátvörös köpenyében a várakozó hóhért.

KISTELEKI DÓRA: Esti kérdés

Hommage à Babits Mihály (1883 – 1941)

„... mert mégis csak a versben lehet legjobban, legteljesebben kifejezni az embernek az élethez és a világhoz való viszonyát”

Schöpflin Aladár: Babits Mihály (részlet)

Nyugat 1914/12.